00475528

ឯកសារ:D345/2

នៅចំពោះមុខអង្គបុរេជំនុំជម្រះ

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ព័ត៌មានពិស្តារអំពីការដាក់ឯកសារ

សំណុំរឿងលេខ: ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស

ភាគីដាក់ឯកសារ: សហមេធាវីរបស់លោក អៀង សារី

ដាក់ជូន: សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត

ភាសាដើម: អង់គ្លេស

កាលបរិច្ឆេទឯកសារ: ថ្ងៃទី១៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១០

ឯកសារដើម
DOCUMENT RECEIVED/DOCUMENT REÇU
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date of receipt/date de reception): 15 / 02 / 2010
ម៉ោង (Time/Heure): 15:25
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង /Case File Officer/L'agent chargé du dossier: SANN RADA

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ ស្នើឡើងដោយភាគីដាក់ឯកសារ: សាធារណៈ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារដោយ កសចស ឬ អង្គជំនុំជម្រះ

ពិនិត្យឡើងវិញចំពោះឯកសារចំណាត់ថ្នាក់បណ្តោះអាសន្ន:

ឈ្មោះមន្ត្រីកត់ត្រា:

ហត្ថលេខា:

សំណើលោក អៀង សារី ប្រឆាំងនឹងការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៅ អ.វ.ត.ក

ដាក់ដោយ៖

សហមេធាវី៖

លោក អាង ឧត្តម

លោក Michael G. KARNAVAS

ផ្ញើជូន៖

សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត៖

ចៅក្រម យូ ប៊ុនឡេង

ចៅក្រម Marcel LEMONDE

សហព្រះរាជអាជ្ញា

លោកស្រី ជា លាង

លោក Andrew CAYLEY

ក្រុមមេធាវីការពារក្តីទាំងអស់

ឯកសារបានថតចម្លងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម
CERTIFIED COPY/COPIE CERTIFIÉE CONFORME
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ នៃការបញ្ជាក់ (Certified Date/Date de certification): 23 / 02 / 2010
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង/Case File Officer/L'agent chargé du dossier: Uch Arun

លោក **អៀង សារី** តាមរយៈសហមេធាវីរបស់គាត់ (“សហមេធាវីការពារក្តី”) អនុលោមតាម វិធានផ្ទៃក្នុង ៥៥(១០) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់ អ.វ.ត.ក (“វិធាន”) សូមដាក់សំណើប្រឆាំងនឹងការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៅ អ.វ.ត.ក។ សំណើនេះមានភាពចាំបាច់ពីព្រោះ៖ ក) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនមែនជាទម្រង់មួយនៃការទទួលខុសត្រូវ ដែលទទួលស្គាល់នៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជា ខ) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនមែនជាផ្នែកមួយនៃទម្លាប់អន្តរជាតិនៅពេលវេលាដ៏សមស្របមួយ[1] និងគ) ទោះបីជា អ.វ.ត.ក អាចអនុវត្តទម្លាប់អន្តរជាតិក៏ដោយ ហើយការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើគឺជាផ្នែកមួយនៃទម្លាប់អន្តរជាតិនៅពេលនោះក៏ដោយ ក៏ការអនុវត្តរបស់ខ្លួននឹងរំលោភលើគោលការណ៍គ្មានច្បាប់គឺគ្មានទោស (*nullum crimen sine lege*)។

I. ការទទួលយកបាននៃសំណើនេះ

១. វិធាន ៥៥(១០) អនុញ្ញាតិឲ្យភាគីស្នើសុំឲ្យ កសចស ចេញដីកា ឬបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរណាមួយដែលខ្លួនយល់ឃើញថាមានប្រយោជន៍ ឬចាំបាច់ដល់ការស៊ើបសួរ[2]។ ក.ស.ច.ស បានបញ្ជាក់ពីមុនថា សំណើសុំរបស់ អៀង សារី ប្រឆាំងនឹងការអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.កជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ

---

[1] មេធាវីការពារក្តីរក្សាទស្សនៈទានដែលបានលើកឡើងកាលពីលើកមុនរបស់ខ្លួន ថា អ.វ.ត.ក មិនអាចអនុវត្ត ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិបានទេ។ ទឡ្ហីករណ៍នេះនឹងមិនត្រូវបានថ្លែងនៅក្នុងនេះទេ ដោយសារមិនមានទំព័រគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីធ្វើសំណើរនេះ។ ចំពោះការពន្យល់នៃមូលហេតុដែលថា អ.វ.ត.ក មិនអាចអនុវត្តច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិបាន *សូមមើល រឿងក្តី អៀង សារី,* សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស (អ.ប.ជ ៣៥), បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ អៀង សារី ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចរបស់ ក.ស.ច.ស អំពីការអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក នូវទម្រង់នៃការទទួលដែលត្រូវបានស្គាល់ថាជាសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, ចុះថ្ងៃទី២២ ខែមករា ឆ្នាំ២០១០, ឯកសារ D97/14/5, ERN: 00429213-00429253 (“បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ JCE”), កថាខណ្ឌ ២៥-៣៥។ *រឿងក្តី អៀង សារី,* សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស, សំណើរបស់លោក អៀង សារី ប្រឆាំងទៅនឹងលទ្ធភាពនៃការយកច្បាប់ស្តីពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍មកអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក, ចុះថ្ងៃទី៣០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៩, ឯកសារ D240, ERN: 00401925-00401940 (“សំណើទាក់ទងនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍”), កថាខណ្ឌ១៧-២០, ២៥-៣០។

[2] ក.ស.ច.ស បានកត់សម្គាល់ថា មិនដូចវិធានផ្ទៃក្នុងផ្នែកជាភាសាអង់គ្លេស ដែលតម្រូវថាដីកាដែលត្រូវបានស្នើ ឬកិច្ចស៊ើបសួរត្រូវតែ “ចាំបាច់” ផ្នែកជាភាសាបារាំងគ្រាន់តែចែងថាវាត្រូវតែ “មានប្រយោជន៍”។ *សូមមើល រឿងក្តី អៀង សារី,* សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស, ដីកាសម្រេចអំពីការអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក នូវទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលបានស្គាល់ថាជា សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, ចុះថ្ងៃទី៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៩, ឯកសារ D97/13, ERN: 00411047-00411056, ជើងទំព័រ២៣ (“ដីកា JCE”)។

ដែលត្រូវបានគេស្គាល់ថាជា សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (សំណើសុំ JCE)[3] គួរត្រូវបានពិចារណាឱ្យបានសមស្របនៅក្រោមវិធាន ៥៥(១០)[4]។ សំណើសុំបច្ចុប្បន្នស្រដៀងនឹងសំណើសុំ JCE ៖ សំណើសុំនេះស្នើថា ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលមិនមានចែងនៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជា និងមិនមាននៅក្នុងទម្លាប់អន្តរជាតិនៅពេលវេលាដ៏សមស្របមួយមិនអាចអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក បាននោះទេ។ មិនដូចសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដែលមិនបានចែងយ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងច្បាប់បង្កើត អ.វ.ត.ក ថា ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ មានចែងនៅក្នុងមាត្រា ២៩ នៃច្បាប់បង្កើត អ.វ.ត.ក។ ទោះយ៉ាងនេះក៏ដោយ សំណើសុំបច្ចុប្បន្ន មិនបានស្នើសុំស្រាយច្បាប់នោះទេ[5]។

២. ក្នុងការពិភាក្សាអំពីការអនុវត្តបទល្មើសប្រល័យពូជសាសន៍នៅ អ.វ.ត.ក ក.ស.ច.ស បានបញ្ជាក់ថា វាមិនចាំបាច់ក្នុងការកំណត់អង្គច្បាប់ស្ថាពររហូតដល់ដីកាដំណោះស្រាយចេញសិន[6]។ បញ្ហាដែលថាតើ ក.ស.ច.ស អាចអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើត្រូវតែសម្រេចនៅក្នុងដំណាក់កាលនេះនៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីនេះឬក៏អត់។ លោក អៀង សារី ត្រូវតែបានដឹងអំពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលអនុវត្តប្រឆាំងរូបគាត់។ សហមេធាវីការពារក្តីមានកាតព្វកិច្ចប្តឹងឧទ្ធរណ៍

---

[3] *រឿងក្តី អៀង សារី,* សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស, ពាក្យស្នើសុំរបស់លោកអៀង សារី ប្រឆាំងនឹងការអនុវត្តន៍នៅអ.វ.ត.ក នូវទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវខាងព្រហ្មទណ្ឌ ដែលគេហៅថា សហឧក្រិដ្ឋកម្ម រួម, ចុះថ្ងៃទី២៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨, ឯកសារ D97។

[4] ដីកា JCE, កថាខណ្ឌ ៨។

[5] នៅពេលដែលមេធាវីបានស្នើថា ក.ស.ច.ស ចេញដីកាមួយស្តីពីលទ្ធភាពអនុវត្តឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍នៅ អ.វ.ត.ក ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានថ្លែងថា មេធាវីការពារក្តីបានស្នើសុំកាស្រាយច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការអនុវត្តច្បាប់នោះ និង កង្វល់នៃការជូនដំណឹងសមស្របដែលផ្តល់ជូនជនត្រូវចោទ មិនពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាដូចជា អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ដូចដែលត្រូវបានចែងយ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឱ្យមានអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដើម្បីកាត់សេចក្តីឧក្រិដ្ឋកម្មដែលប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ("ច្បាប់ស្តីពីកាបង្កើត អ.វ.ត.ក"), និង កិច្ចព្រមព្រៀងរវាងអង្គការសហប្រជាជាតិ និងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ទាក់ទងនឹងការកាត់សេចក្តីនៅក្រោមច្បាប់កម្ពុជានូវឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ("កិច្ចព្រមព្រៀង")។ *រឿងក្តី អៀង សារី,* សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស, ដីកាសម្រេចលើសំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរនៅលើលទ្ធភាពនៃការយកច្បាប់ស្តីពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍មកអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក, ចុះថ្ងៃទី២៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៩, ឯកសារ, D240/3, ERN: 00421137-00421140, កថាខណ្ឌ៣។ ក.ស.ច.ស បានថ្លែងថា ខ្លួនមិនបានតម្រូវអោយបញ្ជាក់អំពីការកំណត់ប្រភេទបទល្មើសស្ថាពរឡើយ រហូតដល់មានដីកាដំណោះស្រាយ។ ហើយថាដូច្នេះនៅក្នុងដំណាក់កាលនេះមិនចាំបាច់ធ្វើការវិភាគបញ្ហានេះឱ្យពេញលេញនោះទេ។ *ដូចជើងទំព័រខាងលើ,* កថាខណ្ឌ៤។

[6] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ,* កថាខណ្ឌ៤។

ប្រឆាំងនឹងដីកាទាំងឡាយដែលបញ្ជាក់អះអាងយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក។ សិទ្ធិប្តឹងឧទ្ធរណ៍នេះនឹងលែងមានន័យ ប្រសិនបើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតិឲ្យលើកឡើងអំពីបញ្ហានៃ យុត្តាធិការចំពោះ ក.ស.ច.ស ទេនោះ។

II. ច្បាប់ដែលយកមកអនុវត្ត

៣. មាត្រា ២៩ នៃច្បាប់បង្កើត អ.វ.ត.ក មួយផ្នែកចែងថា:

> ប្រការដែលថាសកម្មភាពណាមួយក្នុងចំណោមសកម្មភាពដែលមានចែងក្នុងមាត្រា ៣ថ្មី ៤, ៥, ៦, ៧ និង មាត្រា ៨នៃច្បាប់នេះត្រូវបាន ប្រព្រឹត្តដោយអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់នោះ មិនអាចជួយឲ្យថ្នាក់លើរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មនោះបានទេ ប្រសិនបើថ្នាក់លើមានបញ្ជា និងមានការគ្រប់គ្រងដ៏មានប្រសិទ្ធិភាពឬមានអំណាច និងការត្រួតពិនិត្យទៅលើអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ ហើយថ្នាក់លើបានដឹង និងមានហេតុផលដឹងថា អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ប្រព្រឹត្ត ឬបានប្រព្រឹត្តនូវសកម្មភាពបែបនេះ ហើយខ្លួនមិនបានចាត់វិធានការចាំបាច់និងសមស្របដើម្បីបង្ការអំពើបែបនេះ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះអ្នកប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនេះ។

III. ទឡ្ហីករណ៍

ក. ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនមែនជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលទទួលស្គាល់នៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជានោះទេ

៤. ក្នុងនាមជាតុលាការកម្ពុជាមួយ អ.វ.ត.ក មានកាតព្វកិច្ចអនុវត្តតាមច្បាប់កម្ពុជា[7]។ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៥៦ ត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាផ្លូវការដោយក្រមព្រហ្មទណ្ឌដែលនៅជាធរមាននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ១៩៧៥-១៩៧៩ គឺជាពេលវេលាមួយដែលតាមការចោទប្រកាន់ថាបទឧក្រិដ្ឋត្រូវបានប្រព្រឹត្តធ្វើឡើង[8]។ ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនត្រូវបានរកឃើញនៅក្នុងក្រម

---

[7] *សូមមើល* កិច្ចព្រមព្រៀង, មាត្រា ១២(១)។ *សូមមើលផងដែរ* បុព្វកថានៃវិធានផ្ទៃក្នុង, វិសោធនកម្មទី៤, ចុះថ្ងៃទី១១ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៩។

[8] *សូមមើល រឿងក្តី កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ "ឌុច"*, សំណុំរឿងលេខ០០១/១៨-០៧-២០០៧-អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ស.ដ, ព័ត៌មានអំពីក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ១៩៥៦ របស់ប្រទេសកម្ពុជានិង សំណើសុំផ្តល់ការបញ្ជាក់លើក្រមផ្លូវការ, ចុះថ្ងៃទី១៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩, ឯកសារ E91/5, ERN: 00365471-00365472។

ព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៥៦ នោះទេ។ ច្បាប់បង្កើត អ.វ.ត.ក មិនបានបង្កើតច្បាប់សារធាតុព្រហ្មទណ្ឌជាតិថ្មីមួយនោះទេ[9]។ ដូចនេះ ការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនឹងរំលោភលើ *គោលការណ៍គ្មានច្បាប់គ្មានបទល្មើស (nullum crimen sine lege)*។

ខ. ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនមែនជាផ្នែកមួយនៃទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ១៩៧៥-១៩៧៩ នោះទេ

៥. ទម្លាប់អន្តរជាតិអាចអនុវត្តបានតែតាមរយៈ (ក) ការអនុវត្តជាទូទៅ និងស៊ីសង្វាក់របស់រដ្ឋដែលសំដែងឱ្យឃើញថា (ខ) *ជំនឿដែលជឿថាវាជាច្បាប់* (*opinion juris*)[10]។ ការអនុវត្តរបស់រដ្ឋគួរតែជា "ការអនុវត្តដូចៗគ្នាដ៏ទូលំទូលាយ និងជាក់ស្តែងនៅក្នុងអត្ថន័យនៃបទបញ្ញត្តិដែលបានសម្អាងលើ"[11]។ ចំពោះ *ជំនឿដែលជឿថាវាជាច្បាប់* (*opinion juris*) តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិបានសម្រេចថា រដ្ឋទាំងឡាយ "ត្រូវតែបានធ្វើសកម្មភាពដែលជាភស្តុតាងបង្ហាញអោយឃើញថាសកម្មភាពរបស់ខ្លួនធ្វើឡើងបណ្តាលមកពីជំនឿមួយ ដែលយល់ថាការអនុវត្តនេះគឺកាតព្វកិច្ចដែល

---

[9] ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក ត្រូវបានបង្កើតឡើង "ក្នុងគោលបំណងវិនិច្ឆ័យទោស មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងជនទាំងឡាយដែលទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុតចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្ម និងការរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ការរំលោភទៅលើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិនិងទម្លាប់អន្តរជាតិ ព្រមទាំងការរំលោភលើអនុសញ្ញាអន្តរជាតិ ដែលប្រទេសកម្ពុជាទទួលស្គាល់"។ ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក មាត្រា ១។ តួនាទីរបស់ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក ត្រូវបានដាក់ឱ្យអនុវត្តឱ្យពិតប្រាកដទៅនឹងរបៀបដែលច្បាប់នេះត្រូវបានបង្កើតឡើង រួមមានតាមរយៈការបញ្ជាក់ពីប្រធានបទ យុត្តាធិការផ្ទាល់ខ្លួននិងពេលវេលារបស់ អ.វ.ត.ក។ ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក គ្រាន់តែបង្ហាញការកំណត់និយមន័យនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់មេបញ្ជាការ លើអ្វីដែល អ.វ.ត.ក មានយុត្តាធិការតែប៉ុណ្ណោះ ប្រសិនបើវាមាននៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជា។ វាមិនអាចបង្កើតច្បាប់ថ្មីដែលអាចអនុវត្តចំពោះព្រឹត្តិការណ៍ទាំងឡាយណា ដែលបានកើតឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥-១៩៧៩ ដោយគ្មានការបំពានលើគោលការណ៍ *nullum crimen sine lege* នោះទេ។ *សូមមើល ឧទាហរណ៍* សំណើទាក់ទងនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍, កថាខណ្ឌ១៥-១៦។

[10] សាស្ត្រាចារ្យ Fletcher & Ohlin ពន្យល់ថា "ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់ចាប់ផ្តើមជា ការអនុវត្តជាទម្លាប់ និងបន្ទាប់មកបានរីកដុះដាលទៅជាវិធានដែលចងកាតព្វកិច្ច នៅពេលដែលអ្នកដែលអនុវត្តតាមច្បាប់នេះចាប់ផ្តើមចាត់ទុកការអនុវត្តនេះជាច្បាប់ដែលចងកាតព្វកិច្ចចំពោះពួកគេ។" George P. Fletcher & Jens David Ohlin, *Reclaiming Fundamental Principles of Criminal Law in the Darfur Case*, 3 J. INT'L CRIM. JUST. ទំព័រ ៥៣៩, ៥៥៦ (២០០៥) ("Fletcher & Ohlin")។ ត្រូវកត់សម្គាល់ថា "ជាជាក់ស្តែងវាលំបាកក្នុងការបង្កើតឱ្យមានភាពស្របគ្នាគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីបញ្ជាក់សុពលភាពច្បាប់មួយថាជាច្បាប់ទម្លាប់អន្តរជាតិ"។ *ដូចដឹងទំព័រខាងលើ។ សូមមើល* បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ JCE, ឧបសម្ព័ន្ធ ក, ផ្នែកទី II ច សម្រាប់ការពិភាក្សាស៊ីជម្រៅនៃការបង្កើតច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ។

[11] *North Sea Continental Shelf Cases*, របាយការណ៍ ICJ (១៩៦៩), កថាខណ្ឌ ៧៤។

បង្កើតឡើងដោយវិធានច្បាប់ជាធរមានតម្រូវអោយធ្វើដូច្នេះ"[12]។ ចៅក្រម Robertson នៃតុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូនបានពន្យល់ថា "គេគួរអនុវត្តដោយមិនចាំបាច់គរ៉ាំចំពោះចំណោទដែលចោទឡើងថា តើអំពើជាក់លាក់មួយអាចក្លាយជាបទល្មើសដែរឬទេ ហើយនៅពេលណានោះ គេគួរត្រូវតែញែកដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ដើម្បីឱ្យវាដាច់ស្រឡះចេញពីចំណោទដែលចោទឡើងដែលថា តើអំពើនេះ*គួរ*ចាត់ទុក ឬត្រូវបានចាត់ទុកថាជាបទឧក្រិដ្ឋ"[13]។

៦. ក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ១៩៧៥-៧៩ ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនមានឋានៈជាទម្លាប់អន្តរជាតិនោះទេព្រោះ៖ (១) ការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៅក្នុងរឿងក្តីមួយចំនួនក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី ២ មិនមានភាពគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីអោយមានឋានៈជាទម្លាប់ (២) ការអនុវត្តរបស់រដ្ឋក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ១៩៧៥-៧៩ មិនមានលក្ខណៈសាកល ឬដូចគ្នាបេះបិទដើម្បីបង្កើតនូវបទដ្ឋានទម្លាប់អន្តរជាតិមួយឡើយ និង (៣) ពិធីសារបន្ថែមលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវចុះថ្ងៃទី ១២ ខែសីហា ឆ្នាំ ១៩៤៩ ដែលទាក់ទងនឹងការការពារជនរងគ្រោះពីជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិ ("ពិធីសារបន្ថែម I") មិនបានរៀបចំទម្លាប់អន្តរជាតិនេះឱ្យទៅជាច្បាប់នៅឡើយនៅក្នុងបរិបទនេះ[14]។

១. ច្បាប់យុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី ២មិនបានកំណត់និយមន័យច្បាស់លាស់នូវធាតុផ្សំទាំងឡាយនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនោះទេ

៧. នៅពេលដែលមានគំនិតមួយដែលត្រូវបានលើកឡើងជាច្រើនសតវត្ស[15]ថា មេបញ្ជាការម្នាក់ត្រូវទទួលខុសត្រូវលើការបញ្ជាទៅលើទ័ពរបស់ខ្លួននោះ សាលាក្តីក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី ២ គឺជា

[12] *រឿងក្តី Nicaragua តទល់នឹង United States*, (អង្គសេចក្តី), របាយការណ៍ ICJ ១៩៨៦, កថាខណ្ឌ ២០៧។

[13] *រឿងក្តីអ្នកអាជ្ញា តទល់នឹង Fofana & Kondewa*, SCSL-2004-14-AR72(E), សេចក្តីសម្រេចលើ ញត្តិបឋមសំអាងលើកង្វះខាតយុត្តាធិការ យោបល់ខ្វែងគ្នារបស់ របស់ចៅក្រម Robertson, ចុះថ្ងៃទី៣១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៤ ("យោបល់ខ្វែងគ្នារបស់ចៅក្រម Robertson"), កថាខណ្ឌ ៧។

[14] ពិធីសារបន្ថែមទី I និងទី II មិនអាចពឹងផ្អែកបាន ក្រៅពីសក្ខានុពលរបស់ខ្លួន ដើម្បីបង្ហាញច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ។ ពិធីសារបន្ថែមទី I និងទី II ត្រូវបានឱ្យសច្ចាប័នដោយប្រទេសកម្ពុជា នៅថ្ងៃទី១៤ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៩៨ តែប៉ុណ្ណោះ។

[15] *សូមមើល* Martinez. "អ្នកច្បាប់បានរៀបរាប់ពីទស្សនទានដែលថា មេបញ្ជាការយោធាទទួលខុសត្រូវចំពោះការប្រព្រឹត្តរបស់ទាហានរបស់ខ្លួន យ៉ាងហោចណាស់ដូចទៅនឹងការសរសេររបស់ Sun Tzu ស្តីពីវិន័យកងទ័ពក្នុងឆ្នាំ ៥០០មុនគ្រិស្តសករាជ។ វាជាផ្នែកនៃការអនុវត្តផ្នែកយោធារបស់អឺរ៉ុបនៅក្នុងទស្សវត្សន៍ ១៤០០ ហើយវាមាននៅក្នុងមាត្រាផ្សេងៗរបស់អាមេរិកទាក់ទងនឹងសង្គ្រាម ដែលត្រូវបានអនុម័តក្នុងឆ្នាំ១៧៧៦"។

សាលាក្ដីដំបូង ដែលភ្ជាប់ទស្សនាទាននៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ[16]។ ទោះយ៉ាងនេះក៏ដោយ សាស្ត្រាចារ្យ Damaska បានពន្យល់ថា៖

> គេបានបើកមើលមួយសន្លឹកម្ដងៗដោយឥតប្រយោជន៍នូវសន្ធិសញ្ញាទាំងនេះ ដែលប្រឡាក់ដោយធូលីដី ដើម្បីរកការពន្យល់មួយដែលថា មេបញ្ជាការយោធាម្នាក់ត្រូវទទួលខុសត្រូវជាពិសេសចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមដែលកូនទាហានរបស់ខ្លួនបានប្រព្រឹត្ត។ ខ្លឹមសារនៃសន្ធិសញ្ញាគ្មានអ្វីក្រៅពីនិយាយថា ថ្នាក់លើម្នាក់ដែលទ័ពរបស់ខ្លួនបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមគឺជាកម្មវត្ថុនៃការដាក់វិន័យ ឬការផ្ដន្ទាទោសព្រហ្មទណ្ឌ៖ ចារិកលក្ខណៈនៃខ្លឹមសារនេះនៅមិនទាន់បានកំណត់នៅឡើយ។ តាមពិតនៅចុងសម័យក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី ២ ភ្លាមច្បាប់សន្ធិសញ្ញាបានកំហិតវិសាលភាពនៃទំនួលខុសត្រូវលើការបញ្ជារបស់ថ្នាក់លើទាំងអស់នោះ ទាំងជាជនដែលបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមដោយបុគ្គលខ្លួនផ្ទាល់ ឬជាជនសមគំនិតនៅក្នុងរឿងនោះ ឬជាអ្នកបញ្ជាឲ្យគេប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងអស់នោះ[17]។

៨. ទោះបីជាការជំនុំជម្រះខ្លះក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី ២ បានអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវមួយក៏ដោយ ក៏គ្មានអត្ថបទច្បាប់ណាមួយដែលបានបង្កើតសាលាក្ដីក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី ២ រួមមានធម្មនុញ្ញនៃយោធាអន្តរជាតិ ("ធម្មនុញ្ញ IMT") ឬច្បាប់ស្ដីពីក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រងលេខ ១០ (Control Council Law No. 10) ឬធម្មនុញ្ញនៃសាលាក្ដី

---

[16] *សូមមើល* Kai Ambos, *ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ, នៅក្នុង* THE ROME STATUTE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT: A COMMENTARY, ក្បាល់ទី I ទំព័រ ៨២៣, ៨២៥ (បោះពុម្ពដោយ Oxford University Press, ២00២) ("Ambos, *ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ*")។ *ប៉ុន្តែសូមមើល* David Akerson & Natalie Knowlton, *The War on Terror and Its Implications for International Law & Policy: President Obama and the International Criminal Law Of Successor Liability*, 37 DENV. J. INT'L L. & POL'Y ទំព័រ ៦១៥, ៧0២-0៣ (២00៩)។ "នៅចុងសង្គ្រាមលោកលើកទី I, ការទទួលខុសត្រូវរបស់មេបញ្ជាកា ចំពោះការខកខានមិនបានទប់ស្កាត់ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មអំពើល្មើសច្បាប់ ត្រូវបានស្គាល់លើកដំបូងនៅក្នុងបរិបទអន្តរជាតិ ក្នុងរបាយការណ៍របស់គណៈកម្មការអន្តរជាតិស្ដីពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ចារីនៃសង្គ្រាម និង ស្ដីពីការអនុវត្តការដាក់ទណ្ឌកម្ម។ របាយការណ៍នេះ ណែនាំឲ្យមានការបង្កើតតុលាការមួយក្នុងចំណោមរឿងផ្សេងទៀត ដើម្បីកាត់សេចក្ដីជនទាំងឡាយណាដែល 'បានបញ្ជា ឬ បានដឹងរឿងនោះ និង មានអំណាចធ្វើអន្តរាគមន៍ តែខកខានមិនបានទប់ស្កាត់ ឬ ចាត់វិធានការណ៍ទប់ស្កាត់ បញ្ចប់ឬបង្រ្កាបការរំលោភច្បាប់អន្តរជាតិ ឬ ទម្លាប់អន្តរជាតិ'។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គោលការណ៍ទាំងនេះ មិនត្រូវបានអនុវត្តទេ ដោយសារមិនទាន់មានតុលាការអន្តរជាតិរហូតមកទល់ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី II"។

[17] Mirjan Damaska, *The Shadow Side of Command Responsibility*, 49 AM. J. COMP. L. ទំព័រ ៤៥៥, ៤៨៥ (២00១) ("Damaska")។

យោធាអន្តរជាតិសម្រាប់ចុងបូព៌ា (“ធម្មនុញ្ញ IMTFE”) បានចែងយ៉ាងពិតប្រាកដនូវបទបញ្ញត្តិទាំងឡាយដែលមានចែងពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះនោះទេ។ តាមពិត សហរដ្ឋអាមេរិកបានស្នើថា បទបញ្ញត្តិស្តីអំពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើត្រូវបញ្ចូលទៅក្នុងធម្មនុញ្ញ Nuremberg និងធម្មនុញ្ញ IMTFE[18]។ [ក៏ប៉ុន្តែ] សំណើនេះមិនបានប្រមូលនូវការគាំទ្រចំពោះលក្ខខណ្ឌតម្រូវឱ្យមានជាមុនដើម្បីបញ្ចូល [ទៅក្នុងធម្មនុញ្ញទាំងនេះ] នោះទេ។

៩. ការជំនុំជម្រះក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី២ មិនសូវមានសារៈប្រយោជន៍ក្នុងការវាយតម្លៃអត្ថិភាពនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៅក្នុងទម្លាប់អន្តរជាតិប៉ុន្មាននោះទេព្រោះ៖ សាលក្រមទាំងនោះខ្លីៗ ហើយប្រសិនបើមានសំអាងហេតុអង្គច្បាប់មែននោះ សំអាងហេតុអង្គច្បាប់ទាំងនោះក៏មិនមានពេញលេញដែរ។ រឿងក្តីទាំងអស់ក៏មិនស៊ីគ្នាផងដែរទាំងទងនឹងការតម្រូវឱ្យមានធាតុផ្សំអត្តនោម័ត (ឬ ចេតនាប្រព្រឹត្តបទល្មើស *mens rea*) ដើម្បីកំណត់ការទទួលខុសត្រូវនេះបាន។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងរឿងក្តីដ៏ល្បីល្បាញមួយរបស់ *Yamashita* តុលាការហាក់បានអនុវត្តនូវបទដ្ឋានដ៏តឹងរ៉ឹងនៃការទទួលខុសត្រូវ[19] ចំណែកឯរឿងក្តី *សហរដ្ឋអាមេរិក ទល់នឹង* *Wilhelm List និងអ្នកផ្សេងទៀត* សាលាក្តីបានសម្រេចថា ថ្នាក់លើទទួលខុសត្រូវតែលើអំពើទាំងឡាយដែលគាត់បានដឹង ឬ “គួរបានដឹង” តែប៉ុណ្ណោះ”[20]។

១០. “ពេលខ្លះ និងគួរឱ្យសោកស្តាយ វាមានភាពខ្វះចន្លោះដ៏ធំធេង [ក្នុងរឿងក្តីទាំងនេះ] គឺថា សាលាក្តីបានសំដែងនូវទស្សនៈមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាមួយចំនួន ចំពោះលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃធាតុផ្សំអត្តនោម័តក្នុងការសម្រាប់ការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចតែមួយ។ តាមរយៈនេះ សាលាក្តីទាំងនេះបានជះឥទ្ធិពលក្រោយមកទៀតមកលើការភ័ន្តច្រឡំដ៏ច្រើន ដែលមានជាប់មកជាមួយទ្រឹស្តីនៅក្នុង

---

[18] Greg R. Vetter, *Command Responsibility of Non-Military Superiors in the International Criminal Court*, 25 YALE J. INT'L L. ទំព័រ ៨៩, ១០៥-០៦ (២០០០) (“Vetter”)។

[19] *សូមមើល* *Trial of General Tomoyuki Yamashita*, ដូចដែលបានបោះពុម្ពឡើងវិញក្នុង របាយការណ៍ច្បាប់នៃការជំនុំជម្រះក្តីឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម, ក្បាល់ទី IV (បោះពុម្ពដោយ គណៈកម្មការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម អង្គការសហប្រជាជាតិ, ឆ្នាំ ១៩៤៧) ទំព័រ ៣៥។

[20] *រឿងក្តី សហរដ្ឋអាមេរិក តទល់នឹង Wilhelm List និងអ្នកផ្សេងទៀត*, ក្បាល់ទី XI, ការជំនុំជម្រះក្តីឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមនៅចំពោះមុខតុលាការយោធា Nürnberg នៅក្រោមច្បាប់ក្រុមប្រឹក្សាត្រួតពិនិត្យលេខ ០១០។ “មេបញ្ជាការកងទ័ពត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់មេបញ្ជាការក្រោមបង្គាប់របស់ខ្លួន ក្នុងការអនុវត្តបញ្ជារបស់គាត់ និង ចំពោះអំពើដែលមេបញ្ជាការកងទ័ពបានដឹង ឬគួរបានដឹងអំពីរឿងនោះ”។

តុលាការ ICTY និងតុលាការ ICTR"[21]។ ដោយសារកង្វះភាពច្បាស់លាស់បែបនេះ គណៈកម្មការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ បានសម្រេចក្នុងឆ្នាំ ១៩៤៩ ថា "គោលការណ៍ទាំងឡាយសម្រាប់គ្រប់គ្រងប្រភេទនៃការទទួលខុសត្រូវនេះ... មិនទាន់បានឯកភាពនៅឡើយ"[22]។

១១. ក្រៅពីការមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាទាក់ទងនឹងភាពអាចអនុវត្តបាននៃធាតុផ្សំអត្តនោម័ត រឿងក្ដីក្រោយនានាសង្គ្រាមលោកលើកទី ២ ដែលពិតជាបានអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ មិនអាចចាត់ទុកថា មានតម្លៃជាយុត្តិសាស្ត្រច្រើននោះទេ ពីព្រោះភាគច្រើននៃរឿងក្ដីទាំងនេះត្រូវបានគេរិះគន់ថាបានអនុវត្តទៅតាម "យុត្តិធម៌សម្រាប់អ្នកឈ្នះ"[23]។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងរឿងក្ដី *Yamashita* សាស្ត្រាចារ្យ Ambos បានសរសេរថា "ទោះបីគេមិនយករឿងនេះមកគិតក៏ដោយ ដូចជាបដិសេធ

---

[21] Martinez. *សូមមើលផងដែរ* Curt Hessler, *Command Responsibility for War Crimes*, 82 Yale L.J. ទំព័រ ១២៧៤, ១២៨១ (១៩៧២-១៩៧៣) ("Hessler")។ "តុលាការក្រោយសង្គ្រាម មិនបានឈានទៅដល់ភាពស្របគ្នាក្នុងការបញ្ជាក់ពីធាតុផ្សំចេតនានៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនោះទេ"។ *សូមមើល* ឧបសម្ព័ន្ធ សម្រាប់ការពិភាក្សា ពីរបៀបដែល *ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត (mens rea)* ដែលត្រូវបានទាមទារដោយលក្ខន្តិកៈតុលាការ ICTY, ICTR និង SCSL ត្រូវបានអនុវត្តនៅតុលាការ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍*។

[22] ដូចដែលបានដកស្រង់នៅក្នុង Ambos, *Superior Responsibility*, ទំព័រ ៨៣១។

[23] *សូមមើល* RICHARD H. MINEAR, VICTOR'S JUSTICE: THE TOKYO WAR CRIMES TRIAL 16 (១៩៧១)។ "[ខ]ណៈដែលសភាពបច្ចុប្បន្ននៃច្បាប់អន្តរជាតិមិនមានភាពច្បាស់លាស់ ឬ មិនគួរជាទីពេញចិត្ត - ឧទាហរណ៍ដូចជាទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវជាលក្ខណៈបុគ្គលចំពោះអំពើរបស់រដ្ឋ - ពេលនោះ មហាអំណាចទាំងបួន (the Big Four) បានចងក្រងច្បាប់អន្តរជាតិតាមវិធីដែលអំពើរបស់ អាល្លឺម៉ង់ និង ជប៉ុន គឺជាអំពើឧក្រិដ្ឋកម្ម ហើយមេដឹកនាំសត្រូវបុគ្គលត្រូវទទួលខុសត្រូវ"។ *សូមមើលផងដែរ* Damaska, នៅទំព័រ ៤៨៦-៨៧។ "វាមិនទាមទារឱ្យមានការសិក្សាស្រាវជ្រាវដ៏ស៊ីជម្រៅទៅលើសេចក្ដីសម្រេច ដែលបានចេញដោយតុលាការយោធាក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី II ដើម្បីឱ្យដឹងថាពួកវាមិនមែនជាប្រភពជាក់ស្ដែងបំផុត ដែលគេនឹងរំពឹងថាអ្នកបង្កើតច្បាប់អន្តរជាតិទំនើប ទាញយកជាគំនិតនោះទេ។ រឿងដែលថាតុលាការនេះបានប្រឈមមុខនឹងជនដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ជាលក្ខណៈបុគ្គលដោយឧក្រិដ្ឋកម្មធ្ងន់ធ្ងរ មិនគួរធ្វើឱ្យយើងមើលមិនឃើញការពិតដែលថា បទដ្ឋានច្បាប់ដែលពួកគេបានបង្កើតឡើង (ជាពិសេសក្នុងចុងបូព៌ា) មិនមានភាពគ្រប់គ្រាន់ ចំពោះការយល់ដឹងបច្ចុប្បន្នរបស់យើងទាក់ទងនឹងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌជាមួយនឹងគោលបំណងមនុស្សធម៌នោះទេ។ ដូចដែលអ្នកប្រាជ្ញអន្តរជាតិដ៏ល្បីល្បាញម្នាក់បានកត់សម្គាល់យូរមកហើយថា បទដ្ឋានទាំងនេះដូចជា ជារឿយៗ "មានបំណងធ្វើឱ្យមេធាវីមានបំណងភ្លេចអ្វីៗទាំងអស់អំពីពួកវានៅពេលដើមដំបូងបង្អស់"។ លក្ខណៈទូទៅរបស់ពួកគេ ដែលទាក់ទងបំផុតនឹងគោលបំណងបច្ចុប្បន្ននេះ គឺភាពធ្ងន់ធ្ងរដែលមិនរងការប៉ះពាល់ ដែលអាចត្រូវបានចាត់ទុកយ៉ាងត្រឹមត្រូវថាជាប្រភពដ៏សំខាន់នៃការពង្រីកការទទួលខុសត្រូវ ដែលមាននៅក្នុងការទទួលខុសត្រូវរបស់មេបញ្ជាការដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់"។ *សូមមើលផងដែរ* Hessler, ទំព័រ ១២៧៥។ " 'សេចក្ដីសម្រេច' ភាគច្រើនគឺជាការប៉ុនប៉ងធ្វើឡើងដោយវេទិការជំនុំជម្រះក្ដីដើម្បីត្រៀមការគាំទ្រផ្នែកច្បាប់ ខាងផ្លូវចិត្ត និងផ្នែកភស្តុតាង *ទាំងអស់*សម្រាប់សាលក្រមរបស់ខ្លួន"។

ចោលតម្លៃជាយុត្តិសាស្ត្រ*ណាមួយ*នៃសេចក្តីសម្រេចរឿងក្តី *Yamashita* ក៏គេត្រូវទទួលស្គាល់ថា កំហុសបច្ចេកទេសច្បាប់ចម្រុះរបស់ខ្លួន ដូចដែលបានទិះតៀនជាពិសេសនៅក្នុងមតិជំទាស់របស់ចៅក្រម Rutledge និងភាពលំអៀងនៃមនោគមវិជ្ជាជាតិសាសន៍ដូចដែលបានបង្ហាញថ្មីៗនេះដោយការសិក្សារបស់ Prévost បានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់តម្លៃអង្គច្បាប់ និងជាពិសេសតម្លៃសីលធម៌"[24]។

២. ការអនុវត្តរបស់រដ្ឋមិនបានបង្ហាញថាមានការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៅក្នុងទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ១៩៧៥-៧៩

១២. រដ្ឋភាគច្រើនដូចជាប្រទេសកម្ពុជា[25]ជាដើមមិនមានបទបញ្ញត្តិ ដែលចែងពីការទទួលខុសត្រូវដ៏ជាក់លាក់របស់ថ្នាក់លើនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌរបស់ខ្លួនក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ១៩៧៥-៧៩[26]នោះទេ។ ទោះបីជា

---

[24] Ambos, *Superior Responsibility,* ទំព័រ ៨២៧។ *សូមមើលផងដែរ* ការជំទាស់របស់ចៅក្រម Murphy នៅក្នុង *Yamashita,* ដូចដែលបានដកស្រង់ក្នុង Major William H. Parks, *Command Responsibility for War Crimes*, 62 MIL. L. REV. 1, ទំព័រ ៣៥ (១៩៧៣) (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។ "គាត់មិនត្រូវបានចោទពីបទការចូលរួមផ្ទាល់ខ្លួនក្នុងអង្គហេតុនៃអំពើឃង់ឃ្នង ឬ ពីបទការបញ្ជាឬការលើកទោសឱ្យការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ពួកគេទាំងនោះទេ។ សូម្បីតែការមិនបានដឹងអំពីឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះ ក៏ត្រូវធ្លាក់ទៅលើរូបគាត់ដែរ។ វាគ្រាន់តែថា រូបគាត់បានមើលរំលងដោយខុសច្បាប់ ហើយខកខានមិនបានដកខ្លួនចេញពីតួនាទីរបស់គាត់ជាមេបញ្ជាការ គ្រប់គ្រងប្រតិបត្តិការរបស់សមាជិកក្រោមបង្គាប់របស់គាត់ ដោយអនុញ្ញាតិឱ្យពួកគេប្រព្រឹត្តអំពើឃង់ឃ្នងទាំងនោះ។ <u>ឯកសារដែលបានកត់ត្រាអំពីកិច្ចការសង្គ្រាម និង គោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិដែលបានបង្កើតឡើង ផ្តល់ឱ្យនូវច្បាប់ដ៏តិចតួចបំផុតសម្រាប់ការចោទប្រកាន់នេះ។"</u>

[25] *សូមមើល* ការពិភាក្សាក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ១៩៥៦, *ដូចយោងខាងលើ*។

[26] សាស្ត្រាចារ្យ Damaska ពន្យល់ថា "<u>[បទបញ្ញត្តិការទទួលខុសត្រូវរបស់មេបញ្ជាការ នៃលក្ខន្តិកៈតុលាការ ICTY] ពង្រីកព្រំដែននៃការទទួលខុសត្រូវក្នុងច្បាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ ក្នុងវិសាលភាពហួសពីដែនកំណត់ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយប្រព័ន្ធច្បាប់ជាតិ</u>។ ថ្នាក់លើដែលមិនចាត់វិធានការណ៍ 'ចាំបាច់ និង សមហេតុផល' ដើម្បីទប់ស្កាត់ឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ជនក្រោមបង្គាប់របស់គាត់ ឬ មិនដាក់ទណ្ឌកម្មពួកគេក្រោយពេលដែលពួកគេបានប្រព្រឹត្តអំពើនោះ អាចត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវជាលក្ខណៈបុគ្គលចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ សូម្បីតែរូបគាត់មិនបាន 'រៀបផែនការណ៍ ញុះញង់ បញ្ជា ប្រព្រឹត្ត ឬ ផ្សេងពីនេះ ជួយនិងជម្រុញ' សកម្មភាពឧក្រិដ្ឋនោះក៏ដោយ។ ដូច្នេះ មូលដ្ឋាននៃការទទួលខុសត្រូវក្រោមកថាខណ្ឌនេះមិនមែនជាការចូលរួមក្នុងលក្ខណៈជាក្រុមធម្មតានៃច្បាប់ក្រុងនោះទេ៖ ជាជាង ថ្នាក់លើត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើឧក្រិដ្ឋរបស់អ្នកក្រោមបង្គាប់ខ្លួនលើមូលហេតុតឹងតែងប្លែកជាងនេះ - ការខកខានមិនបានទប់ស្កាត់ និងការខកខានមិនបានដាក់ទណ្ឌកម្ម។ <u>ទាំងពីរនេះមានភាពស្មុកស្មាញ ដែលពិបាកសម្របសម្រួលជាមួយគោលការណ៍ដែលផ្តល់ព័ត៌មានដល់ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌក្រុង។"</u> Damaska, ទំព័រ ៤៦១ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។ *សូមមើលផងដែរ* មូលដ្ឋានទិន្នន័យអនុវត្តច្បាប់ជាតិ នៅលើគេហទំព័រតុលាការ

ច្បាប់ជាតិមានចែងពីបទបញ្ញត្តិបែបនេះក៏ដោយ ក៏បទបញ្ញត្តិទាំងនេះមិនមានលក្ខណៈសាកល គ្រប់គ្រាន់ដើម្បីធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃការអនុវត្តជាទូទៅ និងស៊ីសង្វាក់គ្នារបស់រដ្ឋ និងដែលតម្រូវឱ្យរកឱ្យឃើញថាវាមាននៅក្នុងទម្លាប់អន្តរជាតិផងដែរ[27]។ យោងតាមសាស្ត្រាចារ្យ Bantekas បានឱ្យដឹងថា ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី ២ "គេមិនសូវប្រើប្រាស់ទ្រឹស្តីនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើអស់រយៈពេលជាង ៣០ឆ្នាំ មកហើយ។ នៅក្នុងអំឡុងពេលនោះមានការយល់ដឹងអំពីផលប៉ះពាល់ផ្នែកនយោបាយទៅលើបទចោទប្រកាន់បែបនោះ ដែលធ្វើឱ្យប្រទេសទាំងអស់មានការអល់អែកធ្វើការដាក់ទោសទៅលើមន្ត្រីណាមួយ ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយរបស់អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់របស់ខ្លួន...។ លើសពីនេះ ធាតុផ្សំអត្តនោម័តដ៏សមស្របមិនត្រូវបានសហគមន៍អន្តរជាតិព្រមព្រៀងជាឯកច្ឆ័ននៅឡើយ"[28]។

១៣. ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី ២ ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើត្រូវបានបញ្ចូលបន្ថែមទៅក្នុងសៀវភៅណែនាំយោធារបស់ប្រទេសខ្លះ។ ឧទាហរណ៍ សៀវភៅណែនាំអំពីទ័ពជើងគោកសហរដ្ឋអាមេរិកស្តីពីច្បាប់ការធ្វើសង្គ្រាមឆ្នាំ ១៩៥៦ បានបញ្ជាក់ថា "មេបញ្ជាការយោធាអាចទទួលខុសត្រូវ ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមដែលប្រព្រឹត្តដោយសមាជិកនៅក្រោមបង្គាប់នៃកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ ឬ បុគ្គលដទៃដែលស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ពួកគេ...។ មេបញ្ជាការ... ទទួលខុសត្រូវប្រសិនបើ<u>គាត់មានការដឹងលឺយ៉ាងពិតប្រាកដ ឬគួរមានការដឹងលឺ</u> តាមរយៈរបាយការណ៍ដែលគាត់បានទទួល ឬតាមមធ្យោបាយដទៃផ្សេងទៀតថា ទ័ពឬបុគ្គលដែលស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់គាត់បម្រុងនឹងប្រព្រឹត្ត ឬបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមមួយ ហើយគាត់បានខកខានមិនបានចាត់វិធានការចាំបាច់ និងសមស្របដើម្បីធានាឱ្យការប្រព្រឹត្តនោះអនុលោមទៅតាមច្បាប់សង្គ្រាម

ICC ដែលរៀបរាប់ឈ្មោះប្រទេសមួយចំនួនតូចដែលបច្ចុប្បន្ននេះមានការទទួលខុសត្រូវរបស់មេបញ្ជាការក្នុងការអនុវត្តច្បាប់។ *អាចមើលបាននៅ* http://iccdb.webfactional.com/data/keyword/569/។

[27] "និយមន័យ[ជា]តិ នៃឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ ជារឿយៗរាប់បញ្ចូលមិនគ្រប់គ្រាន់ រាប់បញ្ចូលលើសពីតម្រូវការ ឬទាំងពីរ។ ... ភាពមិនស្របគ្នាដោយផ្នែកទាំងនេះក៏មានជាច្រើននៅក្នុងនិយមន័យជាតិនៃ ... លេខផ្សាយបន្ថែម ដូចជាការទទួលខុសត្រូវរបស់មេបញ្ជាការ។" WARD N. FERDINANDUSSE, DIRECT APPLICATION OF INTERNATIONAL CRIMINAL LAW IN NATIONAL COURTS ទំព័រ ១១៨-១៩ (ចេញផ្សាយដោយ T.M.C. Asser Press 2006)។

[28] Ilias Bantekas, *The Contemporary Law of Superior Responsibility*, 93 AM. J. INT'L L. ទំព័រ ៥៧៣, ៥៧៤-៧៥ (១៩៩៩) ("Bantekas")។

ឬក៏ធ្វើការដាក់ទណ្ឌកម្មទៅលើអ្នកដែលរំលោភលើច្បាប់សង្គ្រាមនោះ"[29]។

១៤. ទោះបីជាបទដ្ឋាននៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំ មានចែងនៅក្នុងសៀវភៅណែនាំរបស់កងទ័ពជើងគោកក៏ដោយ ក៏តុលាការយោធាសហរដ្ឋអាមេរិកមិនបានអនុវត្តបទដ្ឋាននេះនៅពេលដែលធ្វើការជំនុំជម្រះរឿងក្តីរបស់អនុសេនីយ៍ឯក Ernest Medina ចំពោះការសម្លាប់រង្គាលជនជាតិ My Lai ដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងសង្គ្រាមវៀតណាមនោះដែរ។ នៅក្នុងអំឡុងនៃសវនាការរបស់អនុសេនីយ៍ឯក Medina ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧១ ចៅក្រមយោធាបានជម្រាបដល់គណៈវិនិច្ឆ័យថា ចំពោះការផ្តន្ទាទោសតាមរយៈការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំ ច្បាប់តម្រូវឱ្យមានការដឹងលឺដ៏ពិតប្រាកដ៖

> មេបញ្ជាការ[ម្នាក់]ត្រូវទទួលខុសត្រូវផងដែរ <u>ប្រសិនបើមេបញ្ជាការនោះមានការដឹងលឺដ៏ពិតប្រាកដ</u>ថា ទ័ពឬបុគ្គលដែលស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់គាត់កំពុងប្រព្រឹត្ត ឬរៀបនឹងប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមមួយ ហើយគាត់មានកំហុសដោយខកខានមិនបានចាត់វិធានការដ៏ចាំបាច់ និងសមស្របដើម្បីធានាថាការប្រព្រឹត្តបែបនោះគឺអនុលោមតាមច្បាប់សង្គ្រាម។ <u>អស់លោកនឹងពិនិត្យឃើញថា លក្ខខណ្ឌច្បាប់ទាំងអស់នេះដែលយកមកវិនិច្ឆ័យមេបញ្ជាការម្នាក់នេះតម្រូវឱ្យមានការយល់ដឹងដ៏ពិតប្រាកដ រួមទាំងការខកខានមិនបានបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួនដោយប្រពៃទៀតផង</u>[30]។

១៥. ភស្តុតាងបន្ថែមដែលបង្ហាញថា បទដ្ឋានខាងលើមានភាពមិនច្បាស់លាស់ ត្រូវបានរកឃើញនៅក្នុងអត្ថបទវិភាគច្បាប់យោធា ដែលសរសេរដោយវរៈសេនីយ៍ឯកកងទ័ពជើងគោកសហរដ្ឋអាមេរិក William Eckhardt នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៨២ ដែលមានចំណងជើងថា "ការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ

---

[29] *ដូចដែលបានដកស្រង់ក្នុង រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង Hadžihasanović និងអ្នកផ្សេងទៀត,* IT-47-01-PT, សេចក្តីសម្រេចលើការជំទាស់រួមគ្នាទៅនឹងយុត្តាធិការ, ចុះថ្ងៃទី១២ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០២, កថាខណ្ឌ ៧៩ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ រដ្ឋផ្សេងទៀត គ្រាន់តែរាប់បញ្ចូលបទប្បញ្ញត្តិទាំងនេះ ដែលនឹងដាក់ទណ្ឌកម្មមេបញ្ជាការចំពោះអំពើវិជ្ជមានរបស់ពួកគេ ជាជាងការលុបចោល។ ការណែនាំស្តីពីច្បាប់យោធាឆ្នាំ១៩៥៨របស់អង់គ្លេស (British Manual of Military Law) បានចម្លងការណែនាំអនុវត្តរបស់អាមេរិក (American Field Manual) ប៉ុន្តែបានដកចេញផ្នែកដែលដាក់ឱ្យថ្នាក់លើទទួលខុសត្រូវ នៅពេលពួកគេ "បានដឹងពិតប្រាកដ គួបានដឹង ..." *ដូចជើងទំព័រខាងលើ,* កថាខណ្ឌ៨០។ ដូច្នេះវាកំណត់ការទទួលខុសត្រូវចំពោះស្ថានភាពដែលអ្នកក្រោមបង្គាប់ បានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម តាមបញ្ជារបស់ថ្នាក់លើ។

[30] . ដូចដែលបានដកស្រង់ក្នុង Major James D. Levine II, *The Doctrine of Command Responsibility and its Application to Superior Civilian Leadership: Does the International Criminal Court have the Correct Standard?*, 193 MIL. L. REV. ទំព័រ៥២, ៦៦-៦៧ (២០០៧) (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

របស់ថ្នាក់លើ៖ សំណើសុំបទដ្ឋានដែលអាចអនុវត្តបាន”[31] (Command Criminal Responsibility: A Plea for a Workable Standard)។ លោកវរៈសេនីយ៍ឯក William Eckhardt បានពន្យល់ថា បទដ្ឋានសម្រាប់ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមានភាពមិនច្បាស់លាស់ ហើយថា ការដឹងលឺជាមុនរបស់មន្ត្រីម្នាក់ត្រូវតែកំណត់និយមន័យឱ្យបានត្រឹមត្រូវ[32]។ គាត់បានបញ្ជាក់ថា “ការពិនិត្យបទដ្ឋានដែលមាននៅពេលបច្ចុប្បន្ននេះ និងបទដ្ឋានថ្មីដែលត្រូវបានស្នើឡើងមកនេះបង្ហាញនូវគំនិតមិនឯកភាព និងមិនច្បាស់លាស់គួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលដែលអាចបង្កគ្រោះថ្នាក់ដល់កិច្ចសន្យាសង្គមដែលជាមូលដ្ឋានធំបំផុតរវាងនាយទាហានម្នាក់ជាមួយនឹងពលរដ្ឋម្នាក់ ដែលគាត់ត្រូវផ្តល់នូវការបម្រើសេវាជូន”[33]។

១៦. ការលើកឡើងដែលថា មានភស្តុតាងបន្តិចបន្តួចដែលបង្ហាញថា រដ្ឋភាគច្រើនបានបញ្ចូលបទបញ្ញត្តិនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើទៅក្នុងច្បាប់ជាតិរបស់ខ្លួនក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥-៧៩ និងថាមានភស្តុតាងដែលថា ធាតុផ្សំដែលតម្រូវសម្រាប់ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនត្រូវបានអនុវត្តស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុង និងរវាងរដ្ឋផ្សេងៗនោះ ការលើកឡើងបែបនេះបង្ហាញឱ្យឃើញថាការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនមានចែងច្បាស់លាស់នៅក្នុងទម្លាប់អន្តរជាតិនោះទេ ទោះបីជាវាត្រូវបានអនុវត្តតាមវិធីណាក៏ដោយ។

៣- ពិធីសារទី I បន្ថែម មិនបានចងក្រងឱ្យទៅជាក្រមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិទេពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវលើការបញ្ជា

១៧. ថ្វីបើមានការប្រើប្រាស់នូវការទទួលខុសត្រូវលើការបញ្ជាក្នុងនាមជារូបភាពមួយ បំណងដាក់ការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងសវនាការខ្លះក្រោយពីសង្គ្រាមលោកទីIIក៏ដោយ ក៏ទស្សនទាននេះពុំត្រូវបានចងក្រងឱ្យទៅជាច្បាប់នៅក្នុងសិទ្ធិសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ(Geneva Conventions)ឆ្នាំ១៩៤៩ ទេ។ ពិធីសារបន្ថែមទី I នេះ បានចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី ៨ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៧៧។ មាត្រាទី ៨៦ និង ៨៧,[34] ដែលទាក់ទងជាមួយការទទួលខុសត្រូវលើការបញ្ជានៅក្នុងទំនាស់ប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិ

---

[31] Colonel William G. Eckhardt, *Command Criminal Responsibility: A Plea for a Workable Standard*, 97 MIL. L. REV. 1 (១៩៨២)។

[32] *ដូចដើងទំព័រខាងលើ។ សូមមើល* ជាពិសេសទំព័រ ១៨-២១។

[33] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ* ទំព័រ១។

[34] មាត្រា ៨៦ ចែងថា, “ការខកខានមិនចាត់វិធានការណ៍ ១. រដ្ឋភាគី និង ភាគីជាប់នឹងទំនាស់ត្រូវទប់ស្កាត់ការរំលោភបំពានធ្ងន់ធ្ងរ និងចាត់វិធានការណ៍ចាំបាច់ដើម្បីទប់ស្កាត់ការរំលោភធ្ងន់ធ្ងរផ្សេងទៀត នៃអនុសញ្ញានេះ ឬ នៃពិធីសារនេះ

គឺជាការកត់សំគាល់ជាលើកទីមួយដែលការទទួលខុសត្រូវលើការបញ្ជានេះ ត្រូវបានចងក្រងជាក្រមនៅក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិ ។

១៨. ពិធីសារបន្ថែមទី I ពុំអាចត្រូវបានពិចារណាសំរាប់យកទៅចងក្រងទៅជាក្រមច្បាប់នៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិដែលមានអត្ថិភាព ដែលពេលហ្នឹងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវលើកិច្ចបញ្ជាការ ដោយសារដឹងលឺដែលរកឃើញនៅក្នុងមាត្រា ៨៦ ត្រូវបានពង្រាងចុះឡើងៗប្រាំដងមុនពេលវាត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្មបន្ថែមទៀត[35]។ ចំណុចនេះបានចង្អុលបង្ហាញថាអ្វីដែលត្រូវបានឯកភាពគ្នាជាចុងក្រោយបង្អស់នោះគឺ ផ្តែកទៅលើការចរចាគ្នានឹងការសំរបសំរួលគ្នារវាងបណ្តារដ្ឋ ហើយវាពុំចាំបាច់ឆ្លុះបញ្ចាំងទៅនឹងស្ថានភាពរបស់ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិទេ។ ជាងនេះទៅទៀត នៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៨ នៅពេលដែលរដ្ឋចំនួន៥៤ បានចុះហត្ថលេខាលើពិធីសារបន្ថែមទីI[36] គឺមានរដ្ឋតែ៣ ប៉ុណ្ណោះដែលបានផ្តល់សច្ចាប័នគឺ: ប្រទេស ឯលសល់វ៉ាដ័រ (El Salvador), ប្រទេស

ដែលជាលទ្ធផលមកពីការខកខានមិនបានចាត់វិធានការណ៍ នៅពេលដែលមានកាតព្វកិច្ចត្រូវធ្វើដូច្នេះ។

២. ការពិតដែលថា ការរំលោភលើអនុសញ្ញាទាំងនេះ ឬ ពិធីសារនេះ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយអ្នកក្រោមបង្គាប់ម្នាក់មិនធ្វើឱ្យរួចទោសពីភាពជាថ្នាក់លើរបស់ខ្លួន ពីការដាក់ទណ្ឌកម្ម ឬ ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកវិន័យបានទេ ប្រសិនបើពួកគេបានដឹង ឬ មានព័ត៌មានដែលគួរផ្តល់លទ្ធភាពអាចឱ្យពួកគេចាត់វិធានការណ៍ក្នុងកាលៈទេសៈពេលនោះ ដូចដែលករណីនេះអាច ថាគាត់កំពុងបានប្រព្រឹត្ត ឬ ហៀបនឹងប្រព្រឹត្តការរំលោភបែបនោះ ហើយប្រសិនបើពួកគេមិនចាត់វិធានការណ៍ដែលអាចធ្វើបានក្នុងអំណាចរបស់ខ្លួនដើម្បីទប់ស្កាត់ ឬ បង្ក្រាបការរំលោភទាំងនោះទេ"។

មាត្រា ៨៧ ចែងថា "កាតព្វកិច្ចរបស់មេបញ្ជាការយោធា ១. រដ្ឋភាគី និងភាគីទាក់ទងនឹងទំនាស់ តម្រូវឱ្យមេបញ្ជាការយោធាទប់ស្កាត់ហើយបើសិនជាចាំបាច់បង្ក្រាប និង រាយការណ៍ទៅអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចអំពីការរំលោភលើសន្ធិសញ្ញាទាំងនេះ និងការរំលោភលើលពិធីសារនេះ ចំពោះសមាជិកនៃកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធស្ថិតនៅក្រោមបញ្ជារបស់ខ្លួន និងជនទាំងឡាយណាដែលស្ថិតនៅក្រោមការត្រួតត្រារបស់ខ្លួន។

២. ដើម្បីទប់ស្កាត់និងបង្ក្រាបការរំលោភបំពាន រដ្ឋភាគី និង ភាគីជាប់ទាក់ទងនឹងទំនាស់ត្រូវតម្រូវថា ប្រៀបធៀបជាមួយកម្រិតរបស់ពួកគេនៃការទទួលខុសត្រូវ មេបញ្ជាការធានាថាសមាជិកនៃកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធដែលស្ថិតនៅក្រោមបញ្ជារបស់ពួកគេ ដឹងពីកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនដូចមានចែងក្នុងសន្ធិសញ្ញា និង ពិធីសារនេះ។

3. រដ្ឋភាគី និងភាគីទាក់ទងនឹងជំលោះត្រូវតម្រូវឱ្យមេបញ្ជាការណាដែលដឹងថា អ្នកក្រោមបង្គាប់ ឬ ជនផ្សេងទៀតដែលនៅក្រោមការត្រួតត្រារបស់ខ្លួន មានគម្រោងនឹងប្រព្រឹត្ត ឬ បានប្រព្រឹត្តការរំលោភលើសន្ធិសញ្ញា ឬ ពិធីសារនេះ ឱ្យផ្តួចផ្តើមវិធានការណ៍ចាំបាច់ដើម្បីទប់ស្កាត់ការរំលោភបំពានលើសន្ធិសញ្ញា ឬ ពិធីសារនេះ និងប្រសិនបើសមស្រប ត្រូវផ្តួចផ្តើមរៀបចំវិធានការណ៍ផ្នែកវិន័យ ឬ ផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ប្រឆាំងនឹងអ្នករំលោភបំពានលើសន្ធិសញ្ញានេះ។"

[35] *សូមមើល* Bantekas, ត្រង់ទំព័រ ៥៩១។

[36] *សូមមើល*បញ្ជីរឈ្មោះ ICRC នៃរដ្ឋភាគី *អាចមើលបាននៅ*http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebSign?ReadForm&id=470&ps=P។

ហ្គាណា (Ghana), និងប្រទេសលីប៊ីយ៉ា(Libya)[37] ។ ប្រទេសជាច្រើន ថ្វីបើមិនទាំងអស់, ពុំបានផ្តល់សច្ចាប័នលើពិធីសារបន្ថែមទី I នេះទេ រហូតមកទល់ពេលក្រោយទៀតទោះតាមវិធីណាក៏ដោយ[38]។ បើគិតពិចារណាលើសមាជិកអចិន្ត្រៃយ៍ទាំង៥ របស់ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិវិញគឺ ប្រទេសរុស្ស៊ីបានផ្តល់សច្ចាប័នលើពិធីសារបន្ថែមទីIក្នុងឆ្នាំ១៩៨៩ ចក្រភពអង់គ្លេស ក្នុងឆ្នាំ ១៩៩៨, និងប្រទេសបារាំងក្នុងឆ្នាំ ២០០១[39]។ ប្រទេសចិន និង សហរដ្ឋអាមេរិកនៅពុំទាន់ផ្តល់សច្ចាប័នលើវានៅឡើយទេ[40]។ ចំណុចនេះពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការអនុវត្តន៍ជាទូលំទូលាយនិងស៊ីសង្វាក់គ្នារបស់រដ្ឋ ដែលជាការចាំបាច់សំរាប់បង្កើតច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិឡើយ។ <u>“មានហេតុផលសមរម្យមួយចំនួនដែលគេសង្ស័យទៅលើការសន្យាខ្លះ ដែលកាតព្វកិច្ចមិនត្រូវបានបំពេញ។ នេះក៏ព្រោះតែវិធានដែលគេអះអាងគឺមានតែសំបកក្រៅសំរាប់ឱ្យគេគោរពដោយសារវាមានន័យទូទៅពេក ឬ បើនិយាយឱ្យអាក្រក់ទៅទៀត គឺថាសេចក្តីថ្លែងរបស់វាគ្មានភាពស្មោះត្រង់”[41]។</u>

១៩. យោលទៅតាមសាស្ត្រាចារ្យ ម៉ាទីណេ (Martinez) “ពិធីសារបន្ថែមទី I នេះ បានធ្វើឱ្យពិបាកយល់ជាជាងបានបំភ្លឺអំពីលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃចេតនាប្រព្រឹត្តបទល្មើស (Mens rea)” របស់ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៅក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិ[42]។ សូម្បីតែមាត្រា ៨៦ នៃពិធីសារបន្ថែមទី I ក៏ពុំអាចផ្តល់

---

[37] ផ្ទុយមកវិញ ក្នុងឆ្នាំ២០០១ អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍ *Čelebići* បានពិចារណាមាត្រា ៨៧ នៃពិធីសារបន្ថែមI ដើម្បីឆ្លុះបញ្ចាំងពីច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ដោយសារនៅចុងឆ្នាំ១៩៩២ មានរដ្ឋ១១៩បានឱ្យសច្ចាប័នវា។ *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង Delalić និងអ្នកផ្សេងទៀត*, IT-96-21-A, សាលដីកាបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍, ចុះថ្ងៃទី២០ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០១ (“សាលដីកាបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ *Čelebići*”), ជើងទំព័រ ២៥១។

[38] ការពិនិត្យឡើងវិញនៃកាលបរិច្ឆេទនៃការចូលជាសមាជិក ឬ ការឱ្យសន្ធាប័នបង្ហាញថា រដ្ឋភាគច្រើនបានឱ្យសច្ចាប័នពិធីសារបន្ថែម I នេះ នៅរវាងឆ្នាំ ១៩៨៥-១៩៩៥។ នៅចន្លោះឆ្នាំ ១៩៨៥ និង ១៩៩០ មានការឱ្យសច្ចាប័ន/ការចូលជាសមាជិកថ្មីចំនួន៤៥ និងនៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៩០-១៩៩៥ មានការឱ្យសច្ចាប័ន/ការចូលរជាសមាជិកថ្មីចំនួន ៤៤។ *សូមមើល* បញ្ជីរ ICRC នៃរដ្ឋភាគី *អាចមើលបាននៅ* http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebSign?ReadForm&id=470&ps=P ។

[39] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ។*

[40] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ។*

[41] Jens David Ohlin, *Applying the Death Penalty to Crimes of Genocide*, 99 Am. J. Int’l L. ទំព័រ៧៤៧, ៧៥២ (២០០៥)។ *សូមមើលផងដែរ* Fletcher & Ohlin, ត្រង់ទំព័រ ៥៥៧៖ “វាអាចយល់បានដែលថា មេដឹកនាំដែលជឿស៊ុបនៅលោកខាងលិច ... នឹងប្រកាស... ច្បាប់ដាច់ខាតនៃ CIL។ ជាសំណាងអាក្រក់នោះ ការជឿស៊ុប នៃលោកខាងលិចមិនអាចត្រូវបានពិចារណាឱ្យសមស្របថាជាប្រភពនៃច្បាប់នោះទេ”។

[42] Martinez។

នូវការនិយមន័យឲ្យស៊ីសង្វាក់គ្នាសំរាប់ពាក្យថាការទទួលខុសត្រូវលើការបញ្ជានេះដែរ។ បទអត្ថាធិប្បាយទៅលើពិធីសារបន្ថែមទី I នេះ បានកត់សំគាល់ថា នៅក្នុងមាត្រា ៨៦ អត្ថបទចុងក្រោយជាភាសាអង់គ្លេស និងបារាំង ក៏ហាក់ដូចជាឃ្លាតចាក់ន័យពីគ្នាចំពោះលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃចេតនាប្រព្រឹត្តបទល្មើស(*mens rea*) ក្នុងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ។

ជាបឋមវាត្រូវបានកត់សំគាល់ឃើញថា មានភាពមិនស្របគ្នារវាងអត្ថបទភាសាអង់គ្លេសដែលសរសេរថា 'ព័ត៌មានដែលគួរតែបានជួយឲ្យគេបានសំរេចក្នុងការធ្វើការសន្និដ្ឋាន' និងភាសាបារាំង បានសរសេរថា 'des informations leur permettant de conclure' ដែលក្នុងនេះមានន័យថា 'ព័ត៌មានជួយគេឲ្យធ្វើការសន្និដ្ឋានបានសំរេច'។ ក្នុងករណីយ៉ាងដូច្នេះតាមច្បាប់គឺត្រូវយកមកប្រើនូវអត្ថន័យណា ដែលសម្របសម្រួលបានល្អបំផុតរវាងអត្ថបទពីរដែលមិនស្របគ្នានោះ ដោយយោលទៅតាមទិសដៅនិងគោលបំណងរបស់សន្ធិសញ្ញា។ ដូច្នេះអត្ថបទជាភាសាបារាំងគួរតែត្រូវផ្តល់អទិភាព ដោយសារវាក្តោបនូវអត្ថន័យទាំងពីរ[43]។

២០. ជាងនេះទៅទៀត ថ្វីបើ ពិធីសារបន្ថែមទី I នាពេលនេះត្រូវបានចាត់ទុកថាវាបង្កើតជាមូលដ្ឋានសំរាប់ការទទួលខុសត្រូវជាបុគ្គលរបស់របស់ថ្នាក់លើក៏ដោយ នៅពេលដែលពិធីសារនេះត្រូវបានព្រៀងឡើងកាលពីឆ្នាំ ១៩៧៧ គឺវាមានន័យដាក់កាតព្វកិច្ចទៅលើរដ្ឋ តែមិនមែនទៅលើបុគ្គលទេ[44]។ វា "បានបង្អាក់ការកំណត់ចរិតលក្ខណៈដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវ ... បទប្បញ្ញត្តិទាំងឡាយរបស់វាបានចែងថា អ្នកដឹកនាំថ្នាក់លើដែលខកខានធ្វើការបង្ការ ឬ ទប់ស្កាត់នូវអំពើឧក្រិដ្ឋដែលប្រព្រឹត្តដោយថ្នាក់ក្រោមរបស់ខ្លួន នឹងមិនត្រូវរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើឧក្រិដ្ឋទាំងនេះទេ។ ការកំណត់ដែលកាន់តែជាក់លាក់ថែមទៀតសំរាប់ការទទួលខុសត្រូវនេះ ដែលមាន

43 ពិធីសារបន្ថែមទៅនឹងសន្ធិសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៤៩ និងការជាប់ទាក់ទងនឹងការការពារជនរងគ្រោះនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិ (ពិធីសារ I) ចុះថ្ងៃទី៨ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៧៧, ការអត្ថាធិប្បាយ, កថាខណ្ឌ ៣៥៤៥។

44 *សូមមើល* Kai Ambos, *Joint Criminal Enterprise and Command Responsibility*, 5(1) J. INT'L CRIM. JUST. ទំព័រ ១, ៩ (២០០៧)។ "ទោះបីជា ច្បាប់ទាំងនេះបញ្ជាក់ទៅកាន់តែចំពោះរដ្ឋភាគី បច្ចុប្បន្ននេះពួកវាត្រូវបានចាត់ទុកជាមូលដ្ឋាននៃច្បាប់នៃការទទួលខុសត្រូវចំពោះការខកខានរបស់បុគ្គលក្នុងការចាត់វិធានការណ៍ ចាប់តាំងពីពេលដែលលទ្ធិនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនេះ និង ផ្នែកសំខាន់នៃអំពើល្មើសបានបង្កើតឡើងដោយ ច្បាប់ក្រុងហ្សឺណែវ (រួមទាំង AP I) ត្រូវបាន 'ធ្វើឲ្យទៅជាលក្ខណៈបុគ្គល' ដោយលក្ខន្តិកៈតុលាការ ICC និងដោយ ច្បាប់អនុវត្តជាតិ""។ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

លក្ខណៈព្រហ្មទណ្ឌឬក៏ជាវិន័យ ផ្ទាល់ឬប្រយោលក្តី គឺត្រូវបានផ្តល់ទៅឲ្យច្បាប់ក្នុងប្រទេសដែលបានផ្តល់សច្ចាប័ន។"[45] ដូចដែលបានពន្យល់ដោយចៅក្រម រ៉ូប៊ឺតសុន (Robertson) រួចហើយថា ដើម្បីកំណត់ការទទួលខុសត្រូវបាន តុលាការព្រហ្មទណ្ឌមួយត្រូវតែ ទីមួយ៖ ចង្អុលបង្ហាញថា តើការហាមប្រាមចំពោះអំពើមួយចំនួនបានក្លាយជាវិធានមួយនៃច្បាប់អន្តរជាតិដែលចងកាតព្វកិច្ចដល់រដ្ឋដែរឬទេ នៅមុនពេល ទីពីរ៖ ធ្វើការចង្អុលបង្ហាញថា តើបទដ្ឋានរបស់ច្បាប់អន្តរជាតិបានប្រែរូបរាងទៅជាច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌហើយឬយ៉ាងណា ដើម្បីអោយការបំពានច្បាប់ ធ្វើអោយបុគ្គលនឹងអាចទទួលទណ្ឌកម្មបើសិនជាគេត្រូវបានកាត់ឲ្យជាប់ទោសដោយតុលាការ[46]។ នៅក្នុងរយៈវេលាពាក់ព័ន្ធនេះ ពិធីសារបន្ថែមទី I នេះគឺមានគោលបំណងសំរាប់ចងកាតព្វកិច្ចចំពោះរដ្ឋប៉ុណ្ណោះ។ ដូច្នេះលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទាំងនេះមិនត្រូវបានបំពេញទេ។

គ- ទោះបីជា អវតក អាចអនុវត្តបាននូវច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ហើយ ទោះបីជាការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើគឺជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងពេលហ្នឹងក៏ដោយ ក៏គោលការណ៍និត្យានុកូលភាពមិនអនុញ្ញាតអោយមានការអនុវត្តន៍វានៅ អវតក ទេ

២១. គោលការណ៍គ្មានបទល្មើស គ្មានទោស បើគ្មានច្បាប់ចែង *(nullum crimen, nulla poena sine lege)*[47] បានសង្កត់ថាគ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវបានយកមកកាត់ទោសទេ ទាល់តែបទល្មើសនាពេលប្រព្រឹត្តនោះគឺជាអំពើដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ថាវាជាបទល្មើស ហើយវាទាល់តែការផ្តន្ទាទោសមានចែងដោយច្បាប់ ។ គោលការណ៍នេះគឺត្រូវបានចែងនៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (Universal Declaration of Human Rights) និងក្នុងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធពលរដ្ឋនិងនយោបាយ("ICCPR") ដែល អវតក ត្រូវតែគោរពបទដ្ឋានរបស់វាឲ្យបានពេញ

---

[45] Damaska, ត្រង់ទំព័រ ៤៨៦។

[46] យោបល់ខ្វែងគ្នារបស់ចៅក្រម Robertson, កថាខណ្ឌ ១២។

[47] ជាពិសេស គោលការណ៍ *nullum crimen sine lege* នៅក្នុងប្រទេសប្រកាន់ច្បាប់ស៊ីវិល ផ្តល់ទស្សនទានបួនគឺ៖ i) បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ អាចត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ("*nullum crimen sine lege scripta*")។ ii) បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌត្រូវតែកំណត់តាមរយៈច្បាប់ជាក់លាក់ ("*nullum crimen sine lege stricta*")។ iii) បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌត្រូវតែកំណត់មុនច្បាប់ចែង ("*nullum crimen sine proevia lege*")។ និង iv) បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌមិនត្រូវបកស្រាយដោយភាពស្រដៀងគ្នានោះទេ។ ANTONIO CASSESE, INTERNATIONAL CRIMINAL LAW ទំព័រ ១៤១-៤២ (បោះពុម្ពដោយ Oxford University Press 2003)។

លេញ។[48] គោលការណ៍នេះគឺជា "មូលដ្ឋានចំបងនៃនីតិរដ្ឋ ពីព្រោះវាបង្ខំឱ្យរដ្ឋាភិបាលទាំងឡាយ (នៅក្នុងករណីនៃច្បាប់ជាតិ) និងសហគមអន្តរជាតិ (នៅក្នុងករណីនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ) ឱ្យចាត់វិធានការជាវិជ្ជមានប្រឆាំងទៅនឹងឥរិយាបទសំដែងការស្អប់ខ្ពើម ឬ បើមិនដូច្នោះទេ ឥរិយាបទនេះនឹងមិនត្រូវបានទទួលទណ្ឌកម្មទេ ។ ហេតុដូច្នេះវាគឺផ្តល់ហេតុផលជាមូលដ្ឋានសំរាប់ការអោយមានច្បាប់ សន្ធិសញ្ញា និងអនុសញ្ញាទាំងឡាយ...។ នេះហើយគឺជាហេតុផលដែលយើងត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយច្បាប់ មិនមែនដោយប៉ូលីសនោះទេ"។[49] "វាអាចមិនមែនជាការងាយស្រួលទេ [ប៉ុន្តែ] វាច្បាស់លាស់ណាស់នៅពេលដែលអំពើទាំងឡាយជាអំពើសំដែងការស្អប់ខ្ពើម និងធ្វើឱ្យរន្ធត់ខ្លាំងនៅពេលដែលគោលការណ៍និត្យានុកូលភាព ត្រូវតែអនុវត្តឱ្យបានហ្មត់ចត់ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រាកដថា ចុងចោទមិនត្រូវបានកាត់ឱ្យជាប់ទោសដោយសារតែការស្អប់ខ្ពើមឡើយ ប៉ុន្តែដោយសារមានភ័ស្តុតាង ឬមិនត្រូវជាប់ទោសដោយសារអំពើល្មើសដែលគ្មានអត្ថិភាពឡើយ។"[50]

២២. គោលការណ៍និត្យានុកូលភាពនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាគឺតឹងរឹងជាងគោលការណ៍ ដែលបានរកឃើញនៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (UniversalDeclarationofHumanRights) និងក្នុងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយ (ICCPR)។ ច្បាប់កម្ពុជាតម្រូវថា ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ត្រូវតែមានអត្ថិភាពនៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជានៅក្នុងពេលដែលបទល្មើសដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះកើតមាន ដើម្បីឱ្យវាអាចអនុវត្តបាននៅក្នុង អវតក។ ចំណុចនេះគឺពីព្រោះយោងទៅតាមមាត្រាទី ៦ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៥៦ គឺថាគ្មានអំពើល្មើស

---

[48] យោងតាមមាត្រា ៣១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣ ដូចដែលត្រូវបានវិសោធនកម្មនៅថ្ងៃទី៤ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៩៩ ថា "[ព្រះ] រាជាណាចក្រកម្ពុជាទទួលស្គាល់ និងគោរពសិទ្ធិមនុស្ស ដូចមានចែងក្នុងធម្មនុញ្ញនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងកតិកាសញ្ញាព្រមទាំងអនុសញ្ញាទាំងឡាយទាក់ទងទៅនឹងមនុស្ស សិទ្ធិនារី និងសិទ្ធកុមារ។" (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។ យោងតាមមាត្រា ៣៣ថ្មី នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក, "អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញរបស់សាលាដំបូងត្រូវអនុវត្តយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន សមស្របតាមបទដ្ឋានយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ភាពត្រឹមត្រូវនឹងដំណើរការសមស្របនៃច្បាប់ ដូចដែលបានចែងក្នុងមាត្រា១៤ និង១៥ នៃអនុសញ្ញាអន្តរជាតិឆ្នាំ១៩៦៦ ស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយ។ " យោងតាមមាត្រា ១៣(១) នៃ កិច្ចព្រមព្រៀងរវាងអង្គការសហប្រជាជាតិ និងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ទាក់ទងនឹងការកាត់សេចក្តីនៅក្រោមច្បាប់កម្ពុជានូវឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ "[សិ]ទ្ធិ របស់ជនជាប់ចោទ ដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា១៤ និង១៥ នៃអនុសញ្ញាអន្តរជាតិឆ្នាំ១៩៦៦ ស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ត្រូវតែបានគោរពនៅទូទាំងដំណើរការនៃការជំនុំជម្រះក្តី។"

[49] យោបល់ខ្វែងគ្នារបស់ចៅក្រម Robertson, កថាខណ្ឌ១៤ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

[50] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ*, កថាខណ្ឌ ២។

ណាអាចត្រូវទទួលទណ្ឌកម្មតាមរយៈការអនុវត្តន៍ការដាក់ទោស ដែលគ្មានបានប្រកាសដោយច្បាប់មុនពេលដែលអំពើនោះត្រូវបានប្រព្រឹត្តនោះទេ។ កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងនយោបាយ អាចគ្រាន់តែតម្រូវថាអំពើល្មើសមួយ (ឬ ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវមួយ) អាចមានអត្ថិភាពនៅក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិនាពេលដែលបទល្មើសដែលត្រូវចោទប្រកាន់នោះកើតមាន ប៉ុន្តែ "គេត្រូវតែបង្ហាញពីលក្ខណៈខុសគ្នា រវាងលក្ខខណ្ឌតម្រូវជាមុននៃគោលការណ៍និត្យានុកូលភាពដែលត្រូវបានផ្តល់ន័យនៅក្នុងកំរិតអន្តរជាតិ ជាមួយនឹងគោលការណ៍និត្យានុកូលភាពនៃកំរិតច្បាប់ថ្នាក់ជាតិ។ ... មានប្រព័ន្ធច្បាប់ជាតិជាច្រើន ... តម្រូវឱ្យមានការអនុវត្តន៍តាមគោលការណ៍និត្យានុកូលភាពដ៏តឹងរឹង។"[51] ដូចដែលបានផ្តល់ឱ្យនៅក្នុងមាត្រា ៥ (២) នៃ ICCPR, នៅពេលដែលការគាំពារសិទ្ធិណាមួយនៅថ្នាក់ជាតិមានការទូលំទូលាយជាងថ្នាក់អន្តរជាតិ បទប្បញ្ញត្តិថ្នាក់ជាតិត្រូវតែគ្របដណ្តប់និងអនុវត្ត ។[52]

២៣. ការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌត្រូវតែអាយមើលឃើញជាមុន និងអាចស្វែងរកបាន នៅពេលដែលអំពើល្មើសដែលគេចោទថាបានប្រព្រឹត្ត ដើម្បីឱ្យត្រឹមត្រូវទៅតាមគោលការណ៍និត្យានុកូលភាព។ យោលទៅតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅ ICTY ក្នុងរឿងក្តី Vasiljevic ៖

> នៅពេលដែលអំពើខ្លះ ឬ អំពើមួយចំនួនមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវថាជាបទល្មើសនៅក្រោមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ អង្គជំនុំជម្រះត្រូវតែពេញចិត្តខ្លួនឯងថាបទល្មើសដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានចោទប្រកាន់ គឺបានផ្តល់អត្ថន័យច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់ *នៅក្រោមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ*ស្តីអំពីសារធាតុទូទៅរបស់វា ចរិតលក្ខណៈព្រហ្មទណ្ឌរបស់វា និងភាពធ្ងន់ធ្ងររបស់វា ដែលអាចប្រមើលមើលឃើញជាមុន និងការស្វែងរកបាន។ នៅពេលធ្វើការវាយតំលៃនេះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវពិចារណាលើចំណុចជាក់លាក់

---

[51] Helmut Kreicker, *National Prosecution of Genocide from a Comparative Perspective*, 5 INT'L CRIM. L. REV. ទំព័រ ៣១៣, ៣២០ (២០០៥) (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

[52] មាត្រា ៥(២) នៃ ICCPR ចែងថា "[មិន] ត្រូវធ្វើការរឹតត្បិត ឬធ្វើបដិប្បញ្ញត្តិណាមួយឡើយទៅលើសិទ្ធិមូលដ្ឋានរបស់មនុស្សដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ ឬដែលនៅជាធរមានក្នុងរដ្ឋភាគីនៃកតិកាសញ្ញានេះ ដោយអនុលោមទៅតាមច្បាប់ អនុសញ្ញា បទបញ្ជា ឬទំនៀមទំលាប់ ដោយយកលេសថា កតិកាសញ្ញានេះមិនទទួលស្គាល់សិទ្ធិទាំងនោះ ឬទទួលស្គាល់សិទ្ធិទាំងនោះក្នុងកម្រិតតិចជាង។" បទប្បញ្ញត្តិនេះរក្សាជាសំខាន់នូវភាពត្រឹមត្រូវនៃច្បាប់ណា ដែលផ្តល់ការការពារសម្រាប់សិទ្ធិនយោបាយ និងសិទ្ធិពលរដ្ឋ កម្រិតខ្ពស់ជាងបទប្បញ្ញត្តិដែលចែងក្នុង ICCPR។ *សូមមើល* MANFRED NOVAK, UN COVENANT ON CIVIL AND POLITICAL RIGHTS: ICCPR COMMENTARY 118 (បោះពុម្ពដោយ N.P. Engel Publisher, 2005)។

00475547

របស់ច្បាប់អន្តរជាតិ ជាពិសេសលើចំណុចរបស់ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ។ តម្រូវការក្នុងការបំភ្លឺឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់លើនិយមន័យនៃបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ការពិត គឺជាផ្នែកមួយនៃលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃ *គ្មានបទល្មើសបើគ្មានច្បាប់ចែង* *nullum crimen sine lege* ហើយវាត្រូវតែទទួលការវាយតំលៃតែនៅក្នុងបរិបទហ្នឹង។ បើសិនជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិពុំបានផ្តល់និយមន័យឱ្យបានច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់ចំពោះអំពើល្មើស ដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់លក្ខន្តិកៈទេ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនឹងគ្មានជំរើសណាក្រៅពីត្រូវបង្ខំចិត្តមិនអនុវត្តយុត្តាធិការរបស់ខ្លួនលើអំពើល្មើសនោះ ដោយពុំចាំបាច់គិតដល់ថាអំពើល្មើសហ្នឹងគឺមានផ្តន្ទាទោសនៅក្នុងច្បាប់លក្ខន្តិកៈឡើយ។ ចំណុចនេះវាដូច្នេះ ព្រោះថា បើខ្ចីពាក្យពេចន៍ខ្លឹមសាររបស់តុលាការយោធារបស់សហរដ្ឋអាមេរិកនៅ Nuremberg មកប្រើ វាមានន័យថា អ្វីក៏ដោយដែលមាននៅក្នុងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការដែលហួសពីច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិដែលកំពុងមានអត្ថិភាព គឺវាជាការប្រើប្រាស់អំណាច ដែលវាមិនមែនជាការប្រើប្រាស់ច្បាប់ទេ ។[53]

២៤. អង្គជំនុំជំរះបានពន្យល់បន្ថែមថា

ចេញពីទស្សនៈរបស់គោលការណ៍ *គ្មានបទល្មើសបើគ្មានច្បាប់ចែង* *nullum crimen sine lege* វាគឺមិនអាចទទួលយកបានទាំងស្រុងទេ សំរាប់អង្គជំនុំជំរះសាលាដំបូងដែលកាត់ឱ្យជាប់ទោសចំពោះជនដែលជាប់ចោទណាម្នាក់ ដោយផ្អែកទៅលើមូលដ្ឋាននៃការហាមឃាត់មួយ បើពិចារណាលើភាពជាក់លាក់របស់ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ និងការអនុញ្ញាតសំរាប់ការបកស្រាយសើ១ស្តីពីវិធាននៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ ដែលទាំងភាពច្បាស់លាស់មិនមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់សំរាប់កំណត់ការប្រព្រឹត្ត និងការញែកចេញពីគ្នារវាងអំពើល្មើស និងការអនុញ្ញាត ឬក៏ការស្វែងរកបានដែលពុំមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ទៅតាមពេលវេលាដែលពាក់ព័ន្ធ ។ ការផ្តន្ទាទោសអំពើល្មើស ការពិត មិនគួរផ្អែកទៅលើបទដ្ឋានដែលជនជាប់ចោទពុំមានហេតុផលត្រូវដឹងនាពេលដែលអំពើនោះកើតមាន ហើយបទដ្ឋាននេះត្រូវតែធ្វើឱ្យបានច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់ចំពោះថាតើអំពើអ្វី ឬ ការខកខានណាខ្លះដែល

---

[53] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង Vasiljević*, IT-98-32-T, សាលក្រម, ចុះថ្ងៃទី២៩ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០២, កថាខណ្ឌ ២០១-០២ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

អាចរាប់បញ្ចូលទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវលើអំពើល្មើសរបស់គាត់ ។[54]

២៥. សូម្បីតែការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ អាចត្រូវបានចាត់ទុកថាជាផ្នែកមួយរបស់ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥-៧៩ ក្តី វាពុំត្រូវបានផ្តល់អត្ថន័យច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់ទេទៅលើការទទួលខុសត្រូវដែលមើលឃើញជាមុនចំពោះជនត្រូវចោទឡើយ ។ នេះគឺច្បាស់លាស់ណាស់នៅក្នុងកិច្ចសន្ទនាដែលលើកពីខាងដើម *(supra)* ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការខ្វះខាតនូវការបំភ្លឺដែលទាក់ទងទៅភាពចាំបាច់របស់ *mens rea* ឬក៏ការអនុវត្តន៍របស់វាទៅលើជម្លោះផ្ទៃក្នុង និងទៅអ្នកដឹកនាំខាងផ្នែកស៊ីវិល។[55] សាស្ត្រាចារ្យ ម៉ាទីណេ (Martinez) បានធ្វើការសង្ខេបថាភាពមិនស្របគ្នាទាំងឡាយដែលធ្វើបង្ហាញនូវរូបភាពនៃការទទួលខុសត្រូវនេះ គឺពុំបានបង្កើតឱ្យមានភាពស្របគ្នា និងភាពច្បាស់លាស់បានគ្រប់គ្រាន់ទេ ដើម្បីបង្កើតជាមាត្រដ្ឋានមួយរបស់ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ៖

> នៅពេលផ្សេងៗគ្នា សាលាក្តី និងតុលាការអន្តរជាតិបានកាត់ឱ្យជាប់ទោសអ្នកដឹកនាំដោយផ្អែកទៅលើស្ថានភាពផ្លូវចិត្តរបស់ជនទាំងនោះ ដែលស្ថានភាពនេះត្រូវបានរៀបរាប់សំដៅទៅលើចំណេះដឹង, ការធ្វេសប្រហែស, ការព្រងើយកន្តើយ និងប្រហែលជាផ្អែកទៅលើការទទួលខុសត្រូវយ៉ាងតឹងរឹង។ នៅក្នុងករណីខ្លះគេបានអនុវត្តបទដ្ឋានអត្តនោម័តសំរាប់

[54] *ដូចដើងទំព័រខាងលើ,* កថាខណ្ឌ១៩៣ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។ *សូមមើលផងដែរ រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង* Hadžihasanović *និងអ្នកផ្សេងទៀត,* IT-01-47-PT, "បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍បន្ទាន់បន្តិ ស្តីពីការជំទាស់រួមគ្នាទៅនឹងយុត្តាធិការ, ចុះថ្ងៃទី២៧ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០២, កថាខណ្ឌ១៥។ "វាត្រូវបានបង្កើតឡើងយ៉ាងត្រឹមត្រូវក្រោមច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិថា គោលការណ៍នៃភាពស្របច្បាប់តម្រូវថា បទឧក្រិដ្ឋដែលត្រូវបានចោទត្រូវ បង្ហាញក្នុងច្បាប់មួយដែលអាចមើលបាន និងថាវាអាចព្យាករណ៍ជាមុនបានថាអំពើនោះអាចត្រូវដាក់ទណ្ឌកម្មជាអំពើឧក្រិដ្ឋ នៅពេលដែលឧក្រិដ្ឋកម្មនោះត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង"។

[55] សរសេរក្នុងឆ្នាំ២០០២ សាស្ត្រាចារ្យ Ambos កត់សម្គាល់ថា "ជាសរុប ការរិះគន់របស់ UNWCC ក្នុងឆ្នាំ ១៩៤៩ថា 'គោលការគ្របដណ្តប់លើប្រភេទនៃការទទួលខុសត្រូវ ... មិនត្រូវបានដោះស្រាយនៅឡើយ' មិនបានបាត់បង់សុពលភាពរបស់ខ្លួនទាំងស្រុងនោះទេ ជាពិសេសនោះទាក់ទងនឹងបញ្ហាច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌមាននៅក្នុងលទ្ធិនេះ។ ទោះបីជាការអនុវត្តលទ្ធិនេះមានការកើនឡើង ចាប់តាំងពីសង្គ្រាមលោកលើកទី២មក ធាតុផ្សំរបស់វាមិនទាន់ត្រូវបានកំណត់ឱ្យបានច្បាស់លាស់គ្រាប់គ្រាន់ដើម្បីឱ្យអស់មន្ទិលសង្ស័យនោះទេ ទាក់ទងនឹងគោលការណ៍ *nullum crimen* ដូចដែលមានចែងក្នុងលក្ខន្តិកៈក្រុងរ៉ូម (មាត្រា ២២, ២៤) ជាពិសេសនោះជាមួយនឹងតម្រូវការរបស់វាចំពោះភាពពិតប្រាកដនិងតឹងតែងតាមផ្លូវច្បាប់"។ Ambos, *Superior Responsibility,* ត្រង់ទំព័រ ៨៤៧។ *សូមមើលផងដែរ* van Schaak, ត្រង់ទំព័រ ១៦៦។ ""វា ... ពិបាកទទួលយកថា ធាតុផ្សំត្រឹមត្រូវនៃឧក្រិដ្ឋកម្មអាចត្រូវបានប្រមូលយកមកពី (នៅពេល) ការប្រព្រឹត្តផ្ទុយគ្នានៃរបស់រដ្ឋជាដៃគូជាច្រើនជាមួយនឹងអាកប្បកិរិយាផ្លូវចិត្តទៅនឹងការអនុវត្តជាក់លាក់"។

វិនិច្ឆ័យស្ថានភាពផ្លូវចិត្ត ប៉ុន្តែនៅពេលផ្សេងគេហាក់ដូចជាអនុវត្តបទដ្ឋានសត្យានុម័ត។ គេបានប្រឹងប្រែង ដោយពុំបានជោគជ័យជាធំដុំទេដើម្បីធ្វើឱ្យជ្រួតជ្រាបនូវ 'ឆន្ទៈងងឹតងងុល' ទៅក្នុងចំណុចមួយមិនច្បាស់លាស់ក្នុងចន្លោះអ្វីដែលហៅថាជា ការដឹងលឺ និងអ្វីជាការព្រងើយកន្តើយ ។ គេជានិច្ចជាកាលគេពុំដែលច្បាស់លាស់ទេក្នុងការបញ្ជាក់ថាតើស្ថានភាពផ្លូវចិត្តវាតម្រូវដូចគ្នាឬយ៉ាងណា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងធាតុផ្សំសំភារៈនិមួយៗនៃអំពើល្មើសដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយពួកអ្នកក្រោមបង្គាប់។ ហើយគេបានធ្វើយ៉ាងដូច្នេះជាច្រើនភាសា ដោយប្រើប្រាស់ពាក្យស័ព្ទផ្សេងៗដែលពុំអាចបកប្រែឱ្យបានចំល្អពីភាសាមួយទៅភាសាមួយទៀត និងពីប្រព័ន្ធច្បាប់មួយទៅប្រព័ន្ធច្បាប់មួយទៀត ។ លទ្ធផលចុងក្រោយគឺថា ថ្វីបើមានករណីច្បាប់នាគន្លងសតវត្សហើយក៏ដោយ ក៏វានៅតែមានលំបាកក្នុងការធ្វើការអត្ថាធិប្បាយឱ្យបានច្បាស់លាស់អំពីធាតុផ្សំអត្តនោម័ត សំរាប់ការទទួលខុសត្រូវរបស់។[56]

២៦. វាក៏ដូចជាមិនទំនងផងដែរ ចំពោះករណីយុត្តិសាស្ត្រដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវក្នុងទម្រង់បែបនេះ ដែលជនដែលត្រូវចោទអាចស្វែងរកបានក្នុងពេលពាក់ព័ន្ធ។ មានអត្ថបទមួយដែលបានសរសេរនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧២ ហើយត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយនៅក្នុងទស្សនាវដ្តីច្បាប់របស់សាកលវិទ្យាល័យយ៉េល (Yale Law Journal) បានពន្យល់ថា ដោយសារសេចក្តីសំរេចរបស់ IMTFE ដែលមានរួមបញ្ចូលយោបល់ជំទាស់ និង ការយល់ស្រប "កម្រមាន សូម្បីតែនៅក្នុងបណ្ណាល័យរបស់សកលវិទ្យាល័យធំៗរបស់ [សហរដ្ឋអាមេរិក] ក៏ដោយ" ហើយផ្ទុយទៅវិញអត្ថបទនេះយោងឯកសារបន្ទាប់បន្សំ ដែលដកស្រង់ ឬ រៀបពាក្យពេចន៍ឡើងវិញទៅលើសាច់រឿងជាប្រយោលនៃសាលក្រម ។[57] បើសិនជាសាលក្រមនេះវាកម្រមានសំរាប់អ្នកសិក្សារបស់សហរដ្ឋអាមេរិកទៅហើយ ធ្វើម៉េចសាលក្រមនេះនិងសេចក្តីសំរេចដទៃទៀតរបស់សាលាក្តីនានាបន្ទាប់ពីសង្គ្រាមលោក

---

[56] Jenny S. Martinez, *Understanding* Mens Rea *in Command Responsibility: From Yamashita to Blaškić and Beyond*, 53 J. INT'L CRIM. JUST.ទំព័រ៦៣៨ (២00៧) ("Martinez")។ *សូមមើលផងដែរ ដូចជើងទំព័រខាងលើ៖* "ទាំងច្បាប់សន្ធិសញ្ញាអន្តរជាតិ និងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិមិនបានកំណត់និយមន័យទូលំទូលាយដែលអាចទទួលយកបានជាសកលនៃសភាពនៃចិត្តដែលទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិនោះទេ ហើយការប៉ុនប៉ងណាមួយដើម្បីស្វែងរកគោលការណ៍រួមនៃច្បាប់ដែលស្របទៅនឹងប្រព័ន្ធច្បាប់ជាតិ មានភាពស្មុកស្មាញដោយវិធីសាស្ត្រផ្សេងៗដែលប្រព័ន្ធនោះជ្រើសរើសយក។ ជាអកុសល្យ សេចក្តីសម្រេចចិត្តជាអន្តរជាតិមិនតែងតែ ដឹងដោយខ្លួនឯងអំពីភាពខុសគ្នាក្នុងផ្នែកវាក្យស័ព្ទនោះទេ ហើយពួកវាក៏មិនច្បាស់លាស់អំពីគំនិតដែលវាក្យស័ព្ទនោះប៉ុនប៉ងក្រសោបយកនោះដែរ"។

[57] Hessler, ជើងទំព័រ១០។

លើកទីពីរអាចនឹងស្វែងរកបានដោយជនដែលត្រូវចោទនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា?

២៧. អវតក អាចនឹងមិនអនុវត្តករណីការទទួលខុសត្រូវលើរបស់ថ្នាក់លើក្នុងឋានៈជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិទេ ដោយគ្រាន់តែវាត្រូវបានគេប្រើប្រាស់នៅសាលាក្តីពិសេស *ad hoc* ឡើយ។ សាលាក្តីបែបនេះមិនដែលគោរពគោលការណ៍ *nullum crimen sine lege* បានទៀងទាត់ទេ។

> ក្នុងអំឡុងពេលការកើតឡើងវិញនៃ [ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ] ក្រោយពេលសង្គ្រាមត្រជាក់ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌជាតិ និងអន្តរជាតិ បានឈានទៅបង្កើតនិងធ្វើទំនើបភាវូបនីយកម្មនូវច្បាប់ដែលកើតក្នុងរយៈកាលសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ។ នៅក្នុងដំណើរការនេះ តុលាការទាំងឡាយបានព្យាយាមអនុវត្តន៍នូវបទដ្ឋាន [ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ] ថ្មីទៅលើការប្រព្រឹត្តពីអតីតកាល។ <u>ចំណុចនេះគឺមិនមែនការអនុវត្តន៍សមរម្យនូវអ្វីមួយដែលបង្កើតដោយតុលាការទៅលើលិខិតដែលមានជាធរមានទេ។ ផ្ទុយទៅវិញ សាលាក្តីទាំងនេះកំពុងឈោងចាប់យកការកែប្រែមុខមាត់ថ្មីនៃ [ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ] យ៉ាងពេញទំហឹងតាមរយៈយុត្តិសាស្ត្រ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន ជាតួរូបបទល្មើសអន្តរជាតិ ហើយនិងទម្រង់ផ្សេងៗនៃការទទួលខុសត្រូវដែលអាចអនុវត្តបាន</u> ។ ស្របពេលគ្នានោះ តុលាការទាំងឡាយកំពុងធ្វើបច្ចុប្បន្នភាព និង កំពុងពង្រីកនូវសន្ធិសញ្ញាប្រវត្តិសាស្ត្រផ្សេងៗ ការហាមឃាត់ជាទំនៀមទំលាប់ កំពុងធ្វើអោយខកចិត្តចំពោះការរៀបចំនានាដែលបានចរចារដោយហ្មត់ចត់រវាងបណ្តារដ្ឋ កំពុងបដិសេធចោលនូវការសំរបសំរួលខាងផ្លូវនយោបាយ ដែលបានធ្វើឡើងដោយបណ្តារដ្ឋក្នុងរយៈពេលសន្និបាតពហុភាគី ហើយកំពុងធ្វើការបន្ថែមខ្លឹមសារទៅក្នុងបទប្បញ្ញត្តិ ដែលសរសេរមិនច្បាស់លាស់ ដែលបង្កើតឱ្យមានកាន់តែច្រើននូវការថ្កោលទោសជារបៀបប្រតិសកម្ម លើអំពើអាក្រក់ពីអតីតកាលជាជាងការអនុវត្តន៍ក្រមព្រហ្មទណ្ឌពិស្តាសំរាប់អនាគត។[58]

អវតក មិនត្រូវធ្លាក់ចូលក្នុងអន្ទាក់ដូចគ្នានេះទេ តែត្រូវគោរពនូវ គោលការណ៍ *គ្មានបទល្មើសបើគ្មានច្បាប់ចែង* *nullum crimen sine lege* ដើម្បីឱ្យស្របទៅតាមច្បាប់កម្ពុជា។

IV. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងសំណើសុំការបន្ធូរបន្ថយ

---

[58] Beth van Schaack, *Crimen Sine Lege: Judicial Lawmaking at the Intersection of Law and Morals*, 97 GEO. L.J. ទំព័រ១១៩, ១២៣-២៤ (២០០៨)។ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម) ("van Schaack")។

ឯកសារ: D 345/2

០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស

២៨. ការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ នឹងរំលោភ*គោលការណ៍គ្មានបទល្មើសបើគ្មានច្បាប់ចែង* *nullum crimen sine lege* ។ ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ មិនមែនជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់កម្ពុជាទេ និងមិនមានចែងក្នុងទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងអំឡុងឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៩ ដែរ ។

ហេតុដូច្នេះហើយ ដូចហេតុផលទាំងអស់ដែលមានថ្លែងខាងលើ ក្រុមមេធាវីការពារក្ដី ស្នើដោយគោរពដល់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមេត្តា ច្រានចោលការដាក់អនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៅ អ.វ.ត.ក ។

សូមលោកសហចៅក្រមទទួលយកសំណើសុំនេះដោយក្ដីគោរព។

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
មេធាវី
AVOCAT
ATTORNEY
AT LAW
KINGDOM OF CAMBODIA

អាង ឧត្តម **Michael G. KARNAVAS**

សហមេធាវីរបស់លោក អៀង សារី

ចុះហត្ថលេខា ធ្វើនៅភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ថ្ងៃទី **១៥** ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ **២០១០**